

Dr. Csizmazia Norbert

főtanácsadó, Kúria

A felszámoló jogállása az angol, a német és a francia jogban

1. Bevezetés

A bírói gyakorlatban eltérő álláspontok alakultak ki azal kapcsolatban, hogy a csődtörvény (Cstv.)¹ 51. §-ában szabályozott, a felszámoló jogszabálysértő intézkedése vagy mulasztása ellen benyújtott kifogás alapján indult eljárásban a felszámoló a saját nevében jár-e el, vagy az adós nevében, az adós törvényes képviselőjeként. A kérdésre a törvény szövege nem ad egyértelmű választ, ugyanis a Cstv. egyrészt a felszámolási eljárásban félként elismeri az adóst, a hitelezőt és a felszámolót [6. § (4) bek.], másrészt kimondja, hogy „[a] felszámoló az adós gazdálkodó szervezet képviselőjében jár el” [27/A. § (12) bek.]. A Cstv. egyes rendelkezései (33/A. §, 40. §, 63/A. §) kifejezetten utalnak arra, hogy a felszámoló az adós nevében, ill. képviselőjében jár el, az 51. § azonban nem rendelkezik erről.

A Kúria álláspontja szerint a felszámoló nyilatkozata főszabályként az adós képviselője által tett nyilatkozatként értelmezendő olyan esetben is, ha az ő jogszabálysértő tevékenységét vagy mulasztását támadja kifogással a sérelmet szenvedett fél. Vagyis főszabály szerint a Cstv. 51. §-ra is vonatkozik a Cstv. 27/A. § (12) bek., amely az adós képviselőjének minősíti a felszámolót. A kúriai álláspont szerint a felszámoló csak akkor rendelkezik saját személyében is a fél jogosítványával, vagyis akkor alkalmazandó a Cstv. 6. § (4) bek., amikor a felszámoló és az adós érdekellentéte miatt a felszámoló nem járhat el az adós képviselőjében (így például a felszámolóval szembeni bírság kiszabása, a felszámolói díj megállapítása, a felszámoló felmentése körében). Ekkor a felszámoló szervezet önmagában jogosítható, illetve kötelezhető, és ő jogosult jogorvoslati kérelem előterjesztésére.²

Ezzel szemben a polgári kollégiumok vezetőinek 2014. május 21–23. napján tartott országos tanácskozásán az a többségi álláspont alakult ki, hogy a Cstv. 51. § alapján benyújtott kifogás folytán indult eljárásban mindig saját személyében a felszámoló szervezet a fél, vagyis a Cstv. 6. § (4) bek. alkalmazandó, mert a felszámoló jogszabálysértő intézkedése vagy mulasztása ellen terjeszhető elő a kifogás.³ Ezt az álláspontot követik mások

mellett a Fővárosi Ítéltábla felszámolási ügyeket intéző tanácsai is. Az ítéltáblai álláspont arra hivatkozással utasítja el a Cstv. 51. § tekintetében a Cstv. 27/A. § (12) bek. alkalmazását, hogy az előbbi eljárásjogi norma, az utóbbi viszont az anyagi csődjoghoz tartozó szabály, amely csak a Cstv. 34. § (2) bekezdésével kapcsolatban alkalmazandó, amely szerint „[a] felszámolás kezdő időpontjától a gazdálkodó szervezet vagyonával kapcsolatos jognyilatkozatot csak a felszámoló tehet”. E nézet szerint tehát a felszámoló képviselői minősége csak ahhoz szükséges, hogy a felszámoló „az adós külső, anyagi jogi jogviszonyaiban az adós nevében, a felszámolási vagyonra vonatkozó jognyilatkozatot tehessen”.⁴

A kérdésre adott válasznak az elsődleges gyakorlati jelentősége az, hogy a kifogás alapján indult eljárással kapcsolatos költségeket (ideértve a fellebbezési eljárás költségeit is) – a kifogásnak helyt adó határozat esetén – ki viseli: az adós vagy a felszámoló szervezet a saját vagyona terhére; másképpen: a felszámoló elszámolhatja-e felszámolási költségként a kifogás alapján indult eljárással kapcsolatos költségeit. Ugyanis a Cstv. 57. § (2) bek. csak „a felszámolással kapcsolatos bírósági és hatósági eljárások során felmerült, a *gazdálkodó szervezetet* [=adóst] *terhelő* költségeket” minősíti felszámolási költségnek, vagyis a személyesen a felszámolót (a felszámoló szervezetet) terhelő költségeket nem.

A vita tisztázására a Kúria joggyakorlat-elemző csoportot állított fel.⁵ Jelen tanulmány a csoport munkájának megalapozásához készült. A tanulmány az angol, a német és a francia csődjogot vizsgálja, e három jogrendszer három különböző jogcsaládot (angolszász/*common law*, germán, romanista jogcsalád) reprezentál. A jogösszehasonlító vizsgálat három kérdésre összpontosít: egyrészt arra, hogy a vizsgált jogrendszerekben a felszámoló mennyiben jár el az adós nevében, az adós törvényes képviselőjeként, mennyiben a saját nevében, másrészt arra, hogy a felszámoló eljárásával kapcsolatos költségeket ki viseli, a felszámoló személyesen vagy az adós, harmadrészt arra, hogy a felszámoló intézkedéseit milyen formában kifogásolhatják a hitelezők és más érdekelték.

⁴ Az ítéltáblai álláspont elméleti kifejtését adja: VULETA CSABA: *Kik a felek a Cstv. 51. §-a szerinti kifogásolási eljárásban?* Bírósági Döntések Tára 2016/2, 60–64.

⁵ Lásd TÖRÖK JUDIT: *A felszámoló jogállása a Cstv. 51. §-ában meghatározott kifogás alapján indult eljárásban*, http://lb.hu/sites/default/files/fsc_tanulmany/torok_judit.pdf (2016. 10.17.)

¹ 1991. évi XLIX. törvény a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról.

² EBH 2015. G.2. II., BH 2014.54., BH 2013.313.

³ BH 2014/9. V.2.

2. A felszámoló jogállása az angol jogban

(a) A természetes személyek fizetési képtelensége esetén eljáró trustee in bankruptcy jogállása

Az angol jogban alapvető különbség van a gazdasági társaságok felszámolási eljárásában (*liquidation, winding up*) eljáró felszámoló (*liquidator*) és a természetes személyek fizetési képtelenségi eljárásában (*bankruptcy*) kinevezett trustee in bankruptcy (kb. csődvagyton-kezelő) jogállása között.⁶ A különbségtétel azon alapul, hogy az angol jog történeti eredetű kétértelműsége (*common law/equity*)⁷ miatt lehetséges, hogy ugyanazon vagyontárgynak, illetve vagyontömegnek egyidejűleg két tulajdonosa legyen, egyrészt a *common law* szerinti tulajdonos (*legal owner*), aki az adott vagyontárgy/-tömeg fölött rendelkezni jogosult, másrészt az *equity* szerinti tulajdonos (*equitable/beneficial owner*), aki a vagyontárgy/-tömeg hasznainak élvezetére jogosult. A *legal owner* tehát formálisan tulajdonos, de tulajdonjogát más, a *beneficial owner* javára gyakorolja. Az angol jog tehát lehetővé teszi a tulajdonjogban foglalt jogosítványok olyan megosztását is, amely nem korlátolt dologi jog alapítása útján történik. A természetes személyek fizetési képtelensége esetében a vagyon tulajdonjoga (pontosabban a *legal ownership* vagy *legal title*) a trustee in bankruptcy-re száll,⁸ míg a felszámolási eljárás esetében az adós társaság megtartja a tulajdonjogot. Ahogy Lord Diplock fogalmazott az *Ayerst v C & K (Construction) Ltd* [1976] AC 167 esetben:

The functions of the liquidator are thus similar to those of a trustee (...) in bankruptcy (...). There is, however, this difference: that whereas the legal title in the property of the bankrupt vests in the trustee (...), a winding-up order does not of itself divest the company of the legal title to any of its assets.

A felszámoló funkciója hasonlít a trustee in bankruptcy funkciójához. Azonban különbözik abból a szempontból, hogy míg a fizetési képtelen természetes személy vagyónak tulajdonjoga (*legal title*) a trustee-re száll, addig a felszámolást elrendelő bírósági határozat önmagában nem fosztja meg a társaságot a vagyona fölötti tulajdonjogtól (*legal title*-től).

A trustee in bankruptcy ennek megfelelően – mint tulajdonos – személyesen fél a fizetési képtelen személy vagyontól érintő eljárásokban, peresztesség esetén személyesen kötelezett a peresztesség fél költségeinek (*adverse costs*) megfizetésére, illetve viseli a saját költségeit. Azonban joga van a költségei megtérítésére az általa kezelt vagyontól (*right of indemnity*), feltéve, hogy a költségek ésszerű eljárás során merültek fel (*expenses properly incurred*).⁹

A trustee in bankruptcy mint bármilyen más trustee (vagytonkezelő) előzetesen fordulhat a bírósághoz ún. útmutatásért (*direction*), lényegében előzetes bírósági jóváhagyásért, hogy az adott pert megindíthatja-e, ilyen előzetes bírósági jóváhagyás birtokában biztos lehet benne, hogy eljárása ésszerűnek minősül és költségei megtérítését a kezelt vagyontól követelheti.¹⁰

A bankruptcy nem az egyetlen eljárás természetes személyek fizetési képtelenségének rendezésére, létezik egy informálisabb, egyezségkötésre irányuló eljárás, az *Individual Voluntary Arrangement* (IVA) is.¹¹ Egy ezzel kapcsolatos ügyben¹² a bíróság személyesen a fizetési képtelenségi szakértőt (*nominee*) kötelezte a másik fél költségei 50%-ának viselésére, ugyanis a fizetési képtelenségi szakértő nem járt el ésszerűen, pártatlanul az egyik hitelező szavazati arányának megállapításakor. Az adós az élettársával közösen lakott egy ingatlanban, és az élettársnak az ingatlanra vonatkozó tulajdoni igényét (*beneficial ownership*) a szakértő hitelezői követeléseként vette figyelembe, holott az élettárs nem mondott le tulajdoni igényének érvényesítéséről, vagyis az ingatlanra vonatkozó jogát szavazati jogot érő hitelezői követeléseként is érvé-

⁶ Az angol jogban a felszámoló (*liquidator*) intézménye az 1856. évi *Joint Stock Companies Act*-tel jelent meg. A természetes személyek fizetési képtelenségi eljárása (*bankruptcy*) sokkal régebbi eredetű. Jelenleg valamennyi fizetési képtelenségi eljárás szabályozása egyetlen törvényben található: *Insolvency Act 1986* (<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/45/contents>). A törvény előbb a jogi személyekre, majd a természetes személyekre vonatkozó fizetési képtelenségi eljárásokat szabályozza, a *bankruptcy* szabályozását a Part IX tartalmazza. Az egyes fizetési képtelenségi eljárásokra vonatkozó részletszabályok alacsonyabb szintű jogszabályban találhatók: *Insolvency Rules 1986*. A *bankruptcy* nem az egyetlen eljárás, amely természetes személyek fizetési képtelensége esetén alkalmazható, rendelkezésre áll még a kevésbé formális *individual voluntary arrangement* (IVA) is.

⁷ A *common law* és az *equity* (előbbi a királyi bíróságok, utóbbi a kancelláriai bíróság gyakorlatában kialakult jog, vagyis mindkettő bírói jog, *judge-made law*) mellett az angol jog harmadik rétege a törvényi jog (*statute law*).

⁸ *Insolvency Act 1986*, s. 306 *Vesting of bankrupt's estate in trustee*. (1) *The bankrupt's estate shall vest in the trustee immediately on his appointment taking effect (...). A trustee in bankruptcy és a liquidator jogállása közötti alapvető különbségre a közelmúltban rámutatott a Supreme Court a BPE Solicitors v Gabriel* [2015] UKSC 39 ügyben: „A trustee in bankruptcy, unlike the liquidator of a company, is personally a party to legal proceedings which he has adopted. The reason is that the assets of the bankrupt at the time of the commencement of the bankruptcy vest in him personally, and the bankrupt has no further interest in them. The rule, which dates back to the beginning of bankruptcy jurisdiction in England, is currently embodied in section 306 of the *Insolvency Act 1986*. The trustee's position differs in this respect from that of a liquidator, for although a liquidator is a trustee for the proper administration and distribution of the estate, the assets remain vested in the company and proceedings are brought by or against the company.” <https://www.supremecourt.uk/cases/docs/uksc-2014-0026-judgment.pdf>

⁹ *In re Beddoe; Downes v Cottam* [1893] 1 Ch 547, 562: „A trustee can only be indemnified out of the pockets of his cestuis que trust against costs, charges, and expenses properly incurred for the benefit of the trust – a proposition in which the word “properly” means reasonably as well as honestly incurred.” (Bowen LJ)

¹⁰ Lásd A. J. OAKLEY: *Parker and Mellows: The Modern Law of Trusts* (London: Sweet & Maxwell⁹2008) 14-119. Az *In re Beddoe; Downes v Cottam* [1893] 1 Ch 547 esetben a bíróság azért utasította el a trustee megtérítési igényét, mert téves ügyvédi szakvélemény alapján indított meg egy pert, amellyel kapcsolatban nem kérte a bíróság előzetes útmutatását, holott a jogi helyzet egyértelmű volt, a trustee peresztessége előre látható volt és a bíróság erre előzetes útmutatásának kikérése esetén rámutatott volna. Az ésszerűen megindított perrel kapcsolatban is merülhetnek fel olyan költségek, amelyeket a bíróság ésszerűtlennek tart és ezért a trust-vagyontól való megtérítésüket elutasítja. Például, a *Malcolm v O'Callaghan* (1835) 3 Myl & Cr 52 esetben egy trustee számos alkalommal Párizsba utazott, hogy részt vegyen egy, a trustot érintő, ott folyó bírósági per tárgyalásain, azonban a per francia jog alapján folyt, a trustee jelenléte semmilyen értelemben nem volt szükséges vagy hasznos a per szempontjából, ezért a párizsi utazásokkal kapcsolatos költségeinek megtérítését a bíróság elutasította.

¹¹ *Insolvency Act 1986*, Part VIII.

¹² *Smurthwaite v Simpson-Smith* [2006] EWCA Civ 1183.

nyesítette és tulajdoni igényét is fenntartotta. Az egyezés csak az élettárs szavazatával kapta meg a szükséges 75%-os jóváhagyást. Az egyik hitelező megtámadta az egyezséget és a bíróság érvénytelenítette azt, továbbá a szakértőt személyesen kötelezte a pernyertes hitelező költségei 50%-ának viselésére, tekintettel arra, hogy a szakértő nem úgy járt el, ahogy az egy ésszerű magatartást tanúsító fizetéseképtelenségi szakértőtől elvárható lett volna („his conduct fell below the standard to be expected of a reasonable insolvency practitioner acting reasonably”).¹³

(b) A felszámoló jogállása

A továbbiakban elsősorban a felszámoló (*liquidator*) jogállásával foglalkozom, de az itt írtak érvényesek a gazdasági társaságok esetében megindítható, reorganizációra vagy egyezségkötésre vagy a felszámolásban elérhetőnél kedvezőbb feltételekkel történő vagyonértékesítésre irányuló *administration* eljárásban eljáró szakértő, az *administrator* jogállására is.¹⁴ Bár a felszámolás (és azon belül a felszámolás egyes típusai), illetve az *administration* esetében jelentősen eltérnek a felszámoló, illetve az *administrator* jogai és kötelezettségei, kinevezésük módja stb., a jelen tanulmányban vizsgált kérdések szempontjából jogállásuk között nincs lényeges különbség.¹⁵

A felszámoló hármas minőségben jár el.¹⁶ Egyrészt „a bíróság tisztviselője” (*officer of the court*),¹⁷ ebből következően köteles pártatlanul és tisztességesen eljárni.¹⁸ Az *officer of the court* minőségből következik egyrészt a

¹³ Jacob LJ megjegyezte, hogy a döntés alapja az volt, hogy a fizetéseképtelenségi szakértő nem járt el függetlenül, hanem az adósok kedvéért: „One of the difficulties in this case stems from the fact that Mr Mond, the insolvency practitioner, made common cause with the debtor. There is inherent danger in adopting any such stance. Insolvency practitioners should be much more careful to preserve their utter independence from any party, either the debtor or any creditor.”

¹⁴ Az *administration* nevű eljárást 1985-ben vezették be, az *Enterprise Act 2002* alapvetően megreformálta.

¹⁵ A különböző fizetéseképtelenségi eljárásokban eljáró szakértőkre összefoglaló jelleggel szokás az *office-holder* kifejezéssel utalni. Létezik még az *insolvency practitioner* (IP) kifejezés is, ez nem adott eljárásban elfoglalt pozícióra, hanem foglalkozásra utal, a felszámolónak, *administrator*nek stb. kinevezendő személynek *insolvency practitioner*nek kell lennie, vagyis engedéllyel kell rendelkeznie valamelyik szervezettől, amelyik ilyen engedély kiadására jogosult. Az IP-engedély kiadására jogosult szervezeteket (*regulated professional bodies*) az *Insolvency Service* felügyeli, amely pedig a gazdasági minisztérium felügyelete alatt működik.

¹⁶ A felszámoló hármas minőségével kapcsolatban kifejtettek alapjául az egyik alapvető angol társasági jogi munka (*Palmer's Company Law*) egy részlete szolgál, amelyet egyetértőleg idézett Arden LJ a Court of Appealnek a *Re Stanford International Bank Ltd* [2010] EWCA Civ 137 ügyben hozott döntésében, ld. *Annex to judgment of Arden LJ*.

¹⁷ Ez tulajdonképpen csak a kényszerfelszámolás esetén igaz, az önkéntes felszámolás esetén a felszámoló (akit ebben az esetben nem a bíróság, hanem az adós vagy a hitelezők neveznek ki) nem minősül *officer of the court*nak. Ld. *Re T. & H. Knitwear Ltd* [1988] Ch. 275; ROY GOODE: *Principles of Corporate Insolvency Law* (Sweet & Maxwell 42011) 1-19, 89. lj., 5-02, 23. lj. Érdekes módon, az *administrator* mindig *officer of the court*nak minősül, akkor is, ha nem a bíróság, hanem az adós, az adós ügyvezetői vagy az erre jogosult záloghitelező (akinek a zálogjoga az adós teljes vagy lényegében teljes vagyonára kiterjedő lebegő zálogjog, ún. *qualifying floating charge*) nevezi ki. Lásd *Insolvency Act 1986*, Schedule B1, para. 5: *An administrator is an officer of the court (whether or not he is appointed by the court)*. A *trustee in bankruptcy* szintén *officer of the court*nak minősül.

¹⁸ GOODE (17. lj.) 5-02: „In a compulsory winding up, the liquidator is an officer of the court. As such, he is required to act with scrupulous fairness and impartiality...”

felszámolóval szemben támasztott magas erkölcsi mérce, másrészt a bíróság joga, hogy a felszámolót (mint a bíróság tisztviselőjét) kötelezze, illetve utasítsa, vagy kérelmére útmutatást adjon bármely, a felszámolással kapcsolatos kérdésben.

Másrészt, a felszámoló az adós képviselője (*agent of the company*), így nem tartozik személyes felelősséggel az adós nevében kötött szerződések teljesítéséért. Ezt a bírói gyakorlat már az 1870-es években több esetben kimondta. A *Re Trueman's Estate* esetben¹⁹ egy, az adós társaság által kezdeményezett, ún. önkéntes felszámolási eljárásban (*voluntary winding up*), a *Re Anglo-Moravian Hungarian Junction Railway Co.* esetben²⁰ pedig egy hitelezők által kezdeményezett, ún. kényszerfelszámolási eljárásban (*compulsory winding up*)²¹ mondta ki a bíróság, hogy a felszámoló (akit az előbbi esetben maga az adós társaság, az utóbbi esetben a bíróság nevezett ki) az adós képviselőjében (*as agent of the company*) jár el, így – ilyen értelmű kifejezett szerződési kikötés hiányában – nem tartozik személyes felelősséggel a felszámolóként kötött megbízási szerződés teljesítéséért. Mindkét esetben egy ügyvédi iroda kérte a felszámoló kötelezését a megbízási díj megfizetésére, mivel az adósi vagyon (csődvagyon) nem fedezte a megbízási díjat. Az utóbbi esetben Mellish LJ úgy fogalmazott, hogy a felszámoló ugyanúgy nem felel személyesen az adós nevében kötött szerződések teljesítéséért, ahogy a társaság ügyvezetői sem felelnek. A bíróság mindkét esetben kiemelte a döntés elvi alapjaként egyrészt azt, hogy az adós vagyonának tulajdonjoga nem száll át a felszámolóra, másrészt azt, hogy a felszámolás alatt álló társasággal szerződést kötő fél nem a felszámoló, hanem a felszámolás alatt lévő adós társaság vagyonában (teljesítőképességében) bízva köti meg a szerződést (*credit is given to the assets of the company*).²² Szintén a felszámoló képviselői minőségén alapult a döntés a *Stead Hazel & Co v Cooper*-ügyben: a felszámoló folytatta az adós gazdasági tevékenységét és ennek keretében vállalta egy, az adós által a felszámolás előtt kötött adásvételi szerződés további teljesítését, amelyet azonban ké-

¹⁹ (1872) LR 14 Eq 278

²⁰ (1875) 1 Ch D 130 (Court of Appeal).

²¹ A kényszerfelszámolási eljárás hivatalos neve: *winding up by the court*. A kényszerfelszámolási eljárás hitelezői kérelem alapján indul, az eljárás megindítását a bíróság rendeli el és az eljárás formálisabb, szoros bírósági felügyelet alatt zajlik. Az önkéntes felszámolási eljárás megindításáról az adós tulajdonosai döntenek, a felszámolót maga az adós vagy a hitelezők nevezik ki (nézetkülönbség esetén a hitelezők döntése érvényesül) és az eljárás a hitelezők felügyelete alatt zajlik, kisebb bírósági kontroll mellett, mint kényszerfelszámolás esetén. Az önkéntes felszámolás kényszerfelszámolásba fordulhat át.

²² *In re Anglo-Moravian Hungarian Junction Railway Company* (1875) 1 Ch D 130, 134: „The liquidator is in a different position from a trustee in bankruptcy. He has not the assets of the company vested in him. In the case of a voluntary winding-up he is the officer of the company who acts instead of the directors. He is no more personally liable for contracts which he makes on behalf of the company than the directors would be for the contracts they make on behalf of a company. In the case of a compulsory winding-up in the same way the official liquidator has not the assets vested in him, and the solicitor who is appointed with the sanction of the Court must be assumed, in the absence of an express bargain, to trust to the assets of the company.” (Mellish LJ)

sőbb nem tudott teljesíteni, az eladók kérték a bíróságtól a felszámoló személyes kötelezését, a bíróság azonban elutasította a keresetet, arra hivatkozva, hogy a felszámoló az adós képviselőjében járt el és nem tartozik személyes felelősséggel a szerződés teljesítéséért.²³

A felszámoló ugyan képviselő, de sajátos képviselő, hiszen a képviselt nem utasíthatja, nem ellenőrzi, nem válthatja le, a képviselőt nem az adós, hanem a hitelezők érdekében látja el. Az *administrator* vonatkozásában a csődtörvény kifejezetten is kimondja, hogy az *administrator* az adós képviselőjében jár el.²⁴ Ez a képviselő azonban nem jelenti azt, hogy a képviselt (az adós) utasíthatná, ellenőrizhetné vagy elmozdíthatná az *administrator* ellenőrzés, éppen ellenkezőleg, az *administrator* ellenőrzi az adóst, ő mozdíthatja el (válthatja le) az adós ügyvezetőit.²⁵ Bár a képviselő (*agency*) mint bizalmi viszony alapján a képviselőt ún. bizalmi kötelezettségek (ún. *fiduciary duties*) terhelik a képviselt irányában, ezeket a kötelezettségeket a felszámoló és az *administrator* esetében felülírják az őket a csődtörvény alapján terhelő törvényi kötelezettségek.

Harmadrészt, a felszámoló idegen vagyont kezelője, aki a vagyont a hitelezői közösség érdekében végzi (*trustee for the creditors*). Azonban a felszámoló a szó szoros értelmében nem *trustee*, ugyanis a *trustee* az angol jog szerint a kezelt vagyont *common law* szerinti tulajdonosa (*legal owner*), a felszámolás alatt álló adós azonban nem veszti el a *common law* szerinti tulajdonjogát, csak a vagyontkezelési és rendelkezési jogát. A felszámolás és az *administration* esetében is igaz, hogy ún. törvényi bizalmi vagyontkezelés (*statutory trust*) jön létre [vagy: bizalmi vagyontkezelés jön létre a törvény erejénél fogva],²⁶ vagyis az adós ugyan megtartja a *common law* szerinti tulajdonjogot (a *legal title* nem száll át a felszámolóra, illetve az *administrator*ra), azonban a felszámoló, illetve az *administrator* az adós tulajdonjogát a hitelezők javára gyakorolják. Vagyis tulajdonképpen az adós a *trustee*, a felszámoló pedig a *trustee* képviselője. Másrészt, ugyan a vagyontkezelés a hitelezők érdekében és javára történik, a hitelezők nem kedvezményesek (*beneficiaries*) a szokásos értelemben, mivel nincs dologi joguk a *trust*-vagyonton, nem rendelkeznek az *equitable/beneficial ownership*tal.²⁷ Az adós vagyona fölötti *beneficial ownership* a felszámolás tartama alatt „fel van függesztve”.²⁸

²³ [1933] 1 KB 840.

²⁴ Insolvency Act 1986, Schedule B1, para. 69: *In exercising his functions under this Schedule the administrator of a company acts as its agent.*

²⁵ GOODE (17. lj.) 11-89.

²⁶ GOODE (17. lj.) 11-29: „the statutory trust arising in a winding up arises equitably in an administration”.

²⁷ GOODE (17. lj.) 3-10: „The statutory trust upon which the company in winding up holds the assets and realisations is not of a kind which confers on the creditors beneficial co-ownership or, indeed, a proprietary interest of any kind in the assets or realisations until completion of the liquidation. (...) The company thus holds the assets for statutory purposes, not for persons.”

²⁸ *Re Southern Pacific Personal Loans Ltd* [2013] EWHC 2485 (Ch), 33: „The

A hitelezők joga arra korlátozódik, hogy bírósági úton kikényszerítsék, hogy a felszámoló a törvény szerinti kötelezettségeit betartva járjon el. Ahogy a bíróságok is kimondták, a felszámolás megindulásával létrejövő *statutory trust* nem rendelkezik a *trust* valamennyi szokásos jellemzőjével.²⁹

Összefoglalva: a felszámoló csak bizonyos értelemben képviselő és csak bizonyos értelemben vagyontkezelő, vagyis tévedés azt feltételezni, hogy a polgári jogi képviselő (*agency*) és a vagyontkezelés (*trust*) szabályai „egy az egyben” vonatkoznak rá, illetve azt, hogy a képviselőre és a vagyontkezelésre vonatkozó jogból levezethető a felszámoló jogállása. A felszámoló a bizalmi pozícióban lévő személyek (*fiduciaries*) egy sajátos fajtája, akinek a jogállását a csődtörvény (*Insolvency Act* 1986), a csődjogra vonatkozó alacsonyabb szintű jogszabályok (elsősorban az *Insolvency Rules* 1986), a képviselőre és a bizalmi vagyontkezelésre vonatkozó szabályok együttesen határozzák meg.³⁰ Az angol jogban a *fiduciary* egy átfogó, de egzakt módon nem vagy csak nehezen definiálható kategória, ide tartoznak azok a személyek, akik más javára eljárnak,³¹ például egy társaság ügyvezetői (*directors*), a képviselő (*agent*), a bizalmi vagyontkezelő (*trustee*). A felszámoló, illetve az *administrator* inkább a *fiduciary* kategóriába tartozó önálló „faj”, mintsem a képviselő vagy a vagyontkezelő „alfaja”, bár kétségtelen, hogy a bíróságok sok esetben a képviselőt vagy a vagyontkezelést jogából vezetik le a konkrét esetben alkalmazandó szabályt.

(c) A felszámoló aktív perbeli legitimitációja és a perköltések viselése

Aktív perbeli legitimitáció

Az angol csődtörvény (*Insolvency Act* 1986) 4. sz. melléklete (Schedule 4) sorolja fel a felszámoló jogosítványait (*Powers of Liquidator in a Winding Up*). Ezek közé tartozik a felszámoló perindítási- és perbeocsátkozási joga az adós társaság nevében és javára (*power to bring or de-*

beneficial ownership of the assets of the company is suspended pending the implementation of the statutory scheme.; GOODE (15. lj.) 3-10: „beneficial ownership of the assets is in suspense”.

²⁹ *Ayerst v C & K (Construction) Ltd* [1976] AC 167: “It is no misuse of language to describe the property as being held by the trustee on a statutory trust if the qualifying adjective “statutory” is understood as indicating that the trust does not bear all the indicia which characterise a trust as it was recognised by the Court of Chancery apart from statute.” (Lord Diplock)

³⁰ *Palmer's Company Law*, 15-323: „[the liquidator] is a distinct species of fiduciary whose office is an amalgam of statutory rules and agency and trust principles.” Idézi: *Re Stanford International Bank Ltd* [2010] EWCA Civ 137 (16. lj.)

³¹ *Bristol and West Building Society v Mothew* [1996] EWCA Civ 533: „A fiduciary is someone who has undertaken to act for or on behalf of another in a particular matter in circumstances which give rise to a relationship of trust and confidence. The distinguishing obligation of a fiduciary is the obligation of loyalty. The principal is entitled to the single-minded loyalty of his fiduciary. This core liability has several facets. A fiduciary must act in good faith; he must not make a profit out of his trust; he must not place himself in a position where his duty and his interest may conflict; he may not act for his own benefit or the benefit of a third person without the informed consent of his principal. This is not intended to be an exhaustive list, but it is sufficient to indicate the nature of fiduciary obligations.” (Millett LJ)

fend any action or other legal proceeding in the name and on behalf of the company).³² Külön pont nevesíti a felszámoló jogát, hogy a törvény meghatározott szakaszai alapján pert indítson (*power to bring legal proceedings under section 213, 214, 238, 239, 242, 243 or 423*), a hivatkozott szakaszok az adós ügyvezetői ellen *fraudulent/wrongful trading* alapján indított perekre és a megtámadási perekre utalnak.³³

A felszámoló tehát egyes esetekben a társaság nevében, képviselőjében indíthat perteket, például az ügyvezetők szerződésen kívüli kártérítési felelősségének megállapítása, az adós által kötött szerződések teljesítése vagy a másik szerződő fél szerződésszegésének megállapítása és kártérítésre kötelezése iránt. Más esetekben a felszámoló a saját nevében jogosult perindításra, például az adós által kötött jogügyletek megtámadása vagy az ügyvezetők *fraudulent trading*-ért vagy *wrongful trading*-ért fennálló felelősségének megállapítása iránt. Lényegében azt lehet mondani, hogy a felszámoló azokban az esetekben perel a saját nevében, amikor olyan jogosítványt gyakorol, amivel a csődjog kifejezetten a felszámolót ruházza fel (*office-holder claims*), és azokban az esetekben perel az adós nevében, amikor az adott pert az adós (illetve az adós nevében annak ügyvezetői) is megindíthatja (megindíthatták) volna a felszámolás előtt (*company claims*).³⁴

Ugyanakkor, a bírói gyakorlat adott esetben eltekint ennek a szabálynak a szigorú érvényesítésétől. Például, a *John Arthur Kirkpatrick & David Tan v Snoozebox Limited* esetben³⁵ a felszámoló a saját nevében pereltek egy, az adós által a felszámolás megindulása előtt kötött szerződés teljesítése, illetve az alperes kártérítésre kötelezése iránt.³⁶ Az alperesek közel egy évig azt feltételezték, hogy a felszámoló az adós nevében perelnek és ebben a téves feltevésben bízva védekeztek, azonban később kérték a bíróságtól a kereset elutasítását arra hivatkozva, hogy a felszámolóknak nincs perbeli legitimációja. A bíróság meg-

állapította ugyan, hogy a felpereseknek az adott keresetet valóban az adós társaság nevében és nem a saját nevében kellett volna megindítani, azonban a kereset elutasítására irányuló kérelemnek nem adott helyt: az alperesek túl későn hivatkoztak erre; a felperesek nem adtak okot az alperesek téves feltételezésére (a keresetlevél a felszámolókat nevezte meg felperesként, nem tartalmazta, hogy az adós nevében perelnek); a per már előrehaladott állapotban volt, a felperesek a hosszú idő elteltével bízhattak abban, hogy keresetüket a bíróság nem fogja a perbeli legitimáció hiánya alapján elutasítani. Az alperesek tehát a késlekedéssel elvesztették a jogukat, hogy a felperes perbeli legitimációjának hiányára hivatkozzanak.

Nem tartozik szorosan a jelen tanulmány tárgyához, de érdekes fejlemény, hogy a csődtörvény egy viszonylag friss, 2016. május 26. óta hatályos módosítása megengedi a felszámolónak/administratornak az *office-holder claims* engedményezését,³⁷ vagyis a felszámoló, illetve az *administrator* „eladhatják” a megtámadási per megindításához való jogot, illetve az ügyvezetőikkel szemben *fraudulent/wrongful trading* alapján indítandó per megindításához való jogot (*cause of action*). Ez olyan esetekben lehet hasznos, amikor reális esélye van annak, hogy a felszámoló megnyerné a pert, azonban a felszámolási vagyont nem fedezi a perindítás költségeit.

Perköltségek

Ha a felszámoló az adós nevében perel, akkor főszabály szerint a perbíróság nem tudja pervesztessége esetén a perköltségekben marasztalni, hiszen nem fél a perben.³⁸ Egészen kivételes esetekben azonban elképzelhető ún. *order for costs against a non-party* (*non-party costs order*, NPCO), vagyis olyan személy perköltségekben való marasztalása, aki nem fél a perben.³⁹

Ha a felszámoló a saját nevében indítja a pert, akkor pervesztessége esetében a bíróság őt marasztalja (illetve marasztalhatja) a pernyertes fél költségeiben (*adverse costs*) is.⁴⁰ A felszámoló követelheti a költségek (a saját és

³² Schedule 4, Part II para. 4.

³³ Egy 2015. évi módosításig a megtámadási perek és a *fraudulent/wrongful trading* alapján indított perek megindításához a felszámolónak be kellett szereznie a bíróság vagy a hitelezői választmány előzetes vagy utólagos jóváhagyását, továbbá kényszerfelszámolás (*compulsory winding up, winding up by the court*) esetén bármilyen per megindításához be kellett szereznie a bíróság vagy a hitelezői választmány előzetes vagy utólagos jóváhagyását. Az előzetes jóváhagyás beszerzésének elmulasztása nem akadályozta a perindítást, nem vezetett a kereset elutasításához, azonban azt eredményezhette, hogy a felszámoló pervesztesség esetén nem tudott a felszámolási vagyonnal szemben megtérítési igényt érvényesíteni, hanem személyesen viselte a saját költségeit és felelt a pernyertes fél költségeinek megfizetéséért.

³⁴ Megjegyzendő, hogy a magyar Cstv. szabályozásával ellentétben az angol csődjog csak és kizárólag a felszámolót jogosítja fel a megtámadási perek indítására, illetve az ügyvezetők *fraudulent/wrongful trading* alapján fennálló felelősségének érvényesítésére. Egyes hitelezők ilyen perteket nem indíthatnak, tekintettel arra, hogy ezekben az esetekben a hitelezői közösség és nem egyes hitelezők érdekeinek védelméről van szó.

³⁵ [2014] All ER (D) 177.

³⁶ A felszámolóknak nem tévedésből jártak el így, hanem azért, hogy az alperes ne kérhessen perköltség-biztosítékot. A perköltség-biztosíték kérdésére az alábbiakban még visszatérek.

³⁷ Small Business, Enterprise and Employment Act 2015, s. 118.

³⁸ A *Re Wilson Lovatt & Sons Ltd* [1977] 1 All ER 274 ügyben a bíróság egyetértőleg idézte a következő szakirodalmi álláspontokat: "Under the present Act, when the liquidator does not sue or defend in his own name but in that of the company, there is no jurisdiction to order the liquidator who is not a party litigant to pay costs, any more than directors of a going company could be ordered to pay costs." (Buckley on the Companies Acts, 131957); "Where a liquidator sues or defends actions or other proceedings in the name of the company, he is not a party to the action, and cannot be ordered to pay the costs personally..." (Halsbury's Laws of England, 41974) (Oliver J, 278-9)

³⁹ *Metalloy Supplies Ltd v MA (UK) Ltd* [1997] 1 WLR 1613; *Dymocks Franchise Systems v Todd* (No. 2) (New Zealand) [2004] UKPC 39.

⁴⁰ *Re Wilson Lovatt & Sons Ltd* [1977] 1 All ER 274, 285, "... a clear dichotomy between the case where the liquidator is sued and the case where the liquidator initiates proceedings, is established ... I cannot at the moment see why it should be contended that a liquidator who takes it on himself to institute proceedings, to bring parties before the court, to subject them to costs, and as against whom it is quite clearly established that no order for security can be made, should then be entitled to plead that he is not responsible beyond the extent of the assets in his hands. I can see no reason at all why a liquidator should be entitled to an immunity which is not conferred on other litigants. A trustee or a personal representative who initiates proceedings no

a pernyertes fél költségeinek) megtérítését a felszámolási vagyontól (*right of indemnity/recoupment*), azonban ez a jog nem illeti meg automatikusan, a bíróság széles körű mérlegelési joggal rendelkezik a költségviselés tekintetében és dönthet úgy is, hogy az adott esetben a felszámoló nem jogosult a perköltségek felszámolási vagyontól való megtérítésére.

A költségekben való marasztalásról és a költségek felszámolási vagyontól való megtérítéséről adott esetben két különböző bíróság dönt: a perbíróság kötelezheti a felszámolót a költségek viselésére, a felszámolási eljárás felügyeletét ellátó csődbíróság pedig dönthet arról, hogy a felszámoló követelhet-e megtérítést a felszámolási vagyontól.

A bíróság nem csak jogszabálysértés esetén tagadhatja meg a megtérítést a felszámolási vagyontól, hanem akkor is, ha a felszámoló hanyagságból, gondatlanságból, vagy egyszerű tévedésből indított fölöslegesen egy pert vagy fordult valamilyen kérelemmel a bírósághoz. Ahogy az *In re Silver Valley Mines* esetben Brett LJ bíró fogalmazott:⁴¹

Then the liquidator asks to have his costs out of the estate, and it is argued that the Court is bound to give them, because it is a fixed rule that a trustee shall have his costs unless he has been guilty of misconduct, ie has done some act which is morally wrong. There can be no such rule. Though a liquidator has done nothing morally wrong, yet if he has done something which in the opinion of the Judge is the result of ignorance of the law or gross want of care, the Judge is not bound to allow the costs out of the estate so as to make the estate pay for the blunder of the liquidator.

A felszámoló költségei megtérítését kéri a felszámolási vagyontól, azzal érvelve, hogy a bíróság köteles a költségek megtérítését jóváhagyni, mivel elfogadott szabály, hogy a vagyonkezelő (*trustee*) igényt tarthat költségei megtérítésére, hacsak nem sértett meg valamilyen rá vonatkozó magatartási szabályt, vagyis nem követett el valamit, ami erkölcsileg kifogásolható. Nincs ilyen szabály. Még ha a felszámoló nem is követett el semmit, ami erkölcsileg kifogásolható, azonban a bíróság véleménye szerint olyan magatartást tanúsított, ami jogi tudatlanságból vagy nagyfokú gondatlanságból ered, a bíróság nem köteles a költségek felszámolási vagyontól való megtérítését engedélyezni, vagyis a felszámolási vagyontól megfizettetni a felszámoló tévedésének árát.

Az ügyben ítélező tanács másik két tagja (Jessel MR és Cotton LJ) kiemelte, hogy a feladatát díjazás ellenében ellátó és a bíróság által kinevezett felszámolóval szemben szigorúbb követelmények érvényesülnek, mint egy, a feladatát ingyenesen ellátó vagyonkezelővel (*trustee*-val) szemben, vagyis a felszámolónak nincs feltétlen joga a költségei megtérítésére és a bíróságot széles körű diszkréció illeti meg.⁴²

doubt has a right to indemnity out of the estate which he represents but, if he litigates, he litigates at his own risk and so, in my judgment, it should be with the liquidator ..." (Oliver J)

⁴¹ (1882) 21 Ch 381.

⁴² „[a liquidator] ... is a person appointed by the Court to do a certain class of

Abból, hogy a saját nevében eljáró felszámolót személyében marasztalják a költségekben, és a felszámolási vagyontól szemben csak megtérítési igénye van, az is következik, hogy amennyiben a felszámolási vagyontól nem fedezhető az eljárási költségek, azokat a felszámoló személyesen köteles viselni. A *Re Wilson Lovatt & Sons Ltd* esetben a bíróság úgy döntött, hogy a sikertelen megtámadási pert indító felszámoló nem csak a felszámolási vagyon erejéig felel, hanem személyes felelősséggel tartozik a pernyertes alperes perköltségeinek megfizetéséért.⁴³

Egy 2002. évi jogszabálmódosításig a felszámoló a bírói gyakorlat szerint nem volt jogosult *office-holder claims* (vagyis megtámadási perek és *fraudulent/wrongful trading* alapján indított perek) esetében a perköltségek (*litigation expenses*) felszámolási költségként (*liquidation expenses*) való elszámolására.⁴⁴ Ez a bírói gyakorlat a *Re MC Bacon Ltd (No 2)* esetre megy vissza.⁴⁵ Az eset alapjául szolgáló tényállás szerint a felszámoló az adós teljes vagyonán lebegő zálogjoggal (*floating charge*) rendelkező bankkal szemben két pert indított: egyrészt egy megtámadási pert (arra hivatkozva, hogy a bank zálogjoga érvénytelen, mert a zálogjog alapítása egy hitelező előnyben részesítésére irányult), másrészt egy *wrongful trading*-pert, arra hivatkozva, hogy a bank de facto ügyvezető (*shadow director*) volt. Mindkét pert elvesztette, de kérte a perköltségek (a saját és a pernyertes bank általa megtérítendő költségeinek) megtérítését a felszámolási vagyontól. Ez azt eredményezte volna, hogy annak ellenére, hogy a bíróság a felszámolót kötelezte a pernyertes fél költségeinek megfizetésére, közvetetten mégis a pernyertes banknak kellett volna viselnie a perköltségeket, hiszen azokat a zálogjoggal terhelt vagyontól kellett volna kifizetni. A bíróság az *Insolvency Rules* akkori szövegére hivatkozva elutasította a költségek megtérítésére irányuló keresetet.

Azonban az *Insolvency Rules* 2002. évi módosítása⁴⁶ óta a felszámoló jogosult a perköltségek felszámolási költségként való elszámolására, függetlenül attól, hogy

things; he has some of the rights and some of the liabilities of a trustee, but is not in the position of an ordinary trustee. Being an agent employed to do business for a remuneration, he is bound to bring reasonable skill to its performance, and, though as a general rule he is entitled to his costs out of the estate, he may be deprived of them, not only on the grounds on which an ordinary trustee might be deprived of them, but on the ground that he has not exercised a reasonable amount of skill. He is not in my opinion entitled to costs which have been occasioned by his own want of reasonable skill." (Cotton LJ, 392)

⁴³ [1977] 1 All ER 274. Egy hong kongi esetben a bíróság úgy döntött, hogy a sikeres megtámadási pert indító felszámoló igényt tarthat a perköltségei megtérítésére a felszámolási vagyontól, amennyiben a perköltség a perveztes alperes vagyontól nem fedezhető teljes egészében: *The Joint and Several Liquidators of QQ Club Limited (in liquidation) v. Golden Year Limited* [2013] 6 HKC 208. (A hong kongi csődjog alapvetően hasonló az angol csődjoghoz, a hong kongi bíróságok alkalmazzák az angol esetjogot.)

⁴⁴ *Re MC Bacon Ltd (No 2)* [1991] Ch 127; *Mond v Hammond Suddards* [2000] Ch 40 (CA); *Re Floor Fourteen Ltd, Lewis v Inland Revenue Commissioners*, *The Times*, 15 Nov 2000 (CA).

⁴⁵ [1991] Ch 127.

⁴⁶ *Insolvency (Amendment) (No. 2) Rules 2002/2712.*

az adós vagy a saját nevében perel, tehát *company claimet* vagy *office-holder claimet* érvényesít.⁴⁷ Igaz, speciális szabályok vonatkoznak arra az esetre, ha a felszámoló az adósi vagyonnak a lebegő zálogjoggal terhelt részével szemben akarja elszámolni a perköltségeket. Ekkor szükséges lehet, hogy a felszámoló a perindítás előtt (miután megállapította, hogy a „szabad”, vagyis a lebegő zálogjoggal nem terhelt vagyon nem nyújt fedezetet a perköltségekre) beszerezze a *floating charge* jogosultjának a hozzájárulását ahhoz, hogy a zálogjoggal terhelt vagyonból meghatározott összeget a peres eljárás költségeire fordíthasson.⁴⁸

Összefoglalásként, némileg leegyszerűsítve, azt mondhatjuk, hogy:

(1) a felszámoló egyes pereket (*office-holder claims*) nem az adós, hanem a saját nevében kell, hogy megindítson (sajátos módon éppen azokat, amelyekről a magyar Cstv. kifejezetten úgy rendelkezik, hogy azokat a felszámoló az adós nevében indítja), azonban

(2) akár az adós, akár a saját nevében perel, költségeinek megtérítését felszámolási költségként követelheti a felszámolási vagyonból,

(3) ez a megtérítési igény azonban nem feltétlen, a bíróság eltérően is rendelkezhet (pl. ha a felszámoló nyilvánvalóan alaptalanul perlekedik), illetve

(4) abban az esetben, ha a felszámolási vagyon nem nyújt fedezetet, akkor saját költségeit maga viseli és személyesen felel a pernyertes fél költségeinek megtérítéséért.

(d) A felszámoló passzív perbeli legitimációja és a perköltségek viselése

A felszámoló ellen indított perek esetében a felszámoló pervesztessége esetében a perköltségek főszabály szerint a felszámoló által képviselt adóst terhelik. Ezt a bíróság már a *Re London Metallurgical Company* esetben kimondta.⁴⁹ Ezt a bírói gyakorlatban kialakult szabályt kodifikálta az *Insolvency Rules 1986*, amely kimondja, hogy – a bíróság eltérő rendelkezése hiányában – a felszámoló alperesként nem felel személyesen a perköltségektől,

vagyis pervesztessége esetén az adós társaság vagyonát terhelik a perköltségek.⁵⁰

A bíróságnak azonban lehetősége van arra, hogy eltérjen a főszabálytól, vagyis a pervesztés felszámolót személyesen kötelezze a költségek viselésére, ha a felszámoló eljárása kifogásolható. A *Coyne v DRC Distribution Limited* eset⁵¹ alapjául szolgáló tényállás röviden a következő volt: Az Ulva Limited társaságot szerződésszegésért nagy összegű kártérítésre perelte az egyik hitelezője, DRC, ezen kívül Ulvának az adóhivatal felé is nagy összegű tartozása volt. Az Ulva ügyvezetője, Mr. Foster létrehozott egy másik társaságot (Ulva International, UI), és gyakorlatilag Ulva teljes vagyonát (ingatlanokat, gépeket, nyersanyagokat, kész- és félkész termékeket, védjegyeket stb.) átruházta részben erre a társaságra, részben saját magára, adásvételi szerződések útján, azonban a vételár az átruházott vagyontárgyak értékénél lényegesen alacsonyabb volt. Annak érdekében, hogy elkerülje az adóhivatal vagy – a közben a szerződésszegéssel kapcsolatos polgári perben nyertes – DRC által kezdeményezett felszámolást, Mr. Foster *administration* eljárást indított és kinevezett két *administratort*, Mr. Coyne-t és Mr. Hardy-t, akikkel előzetesen egyeztetett. (Az *administration* megindítása nem csak bírósági határozat útján történhet, hanem például az ügyvezetők is megindíthatják, bírósági határozat nélkül.) Mint az a későbbi bírósági eljárásban egyértelműen kiderült, az *administrator*nak kijelölt személyek az előzetes egyeztetések alapján legalább részben tudomással bírtak a vagyontárgyakról, illetve arról, hogy Ulva beszüntette a működést, UI viszont elkezdte a működést az Ulvától megszerzett telephelyen, gépekkel, az Ulvától átvett alkalmazottakkal. A gyanús körülmények ellenére a két szakértő elfogadta az *administratori* kinevezést, és Mr. Foster tervének megfelelően úgy tervezték, hogy az *administration* során UI részére „értékesítik” Ulvát, a kiürített céget. A későbbi eljárásban Rimer LJ, a Court of Appeal bírójának hangot is adott felháborodásának:

⁴⁷ Az *Insolvency Rules 1986*, 4.218 hatályos szövege szerint felszámolási költségnek minősülnek azok a perköltségek is, amelyek a felszámoló saját nevében indított perekben merülnek fel (*expenses which are properly chargeable or incurred by the official receiver or the liquidator in preserving, realising or getting in any of the assets of the company or otherwise in the preparation or conduct of any legal proceedings, arbitration or other dispute resolution procedures, which he has power to bring in his own name or bring or defend in the name of the company or in the preparation or conduct of any negotiations intended to lead or leading to a settlement or compromise of any legal action or dispute to which the proceedings or procedures relate*).

⁴⁸ Lásd *Insolvency Rules 1986*, r. 4.218A – 4.218E.

⁴⁹ [1895] 1 Ch 758, 763: „the costs of litigants who successfully bring proceedings against a liquidator ... are to be paid out of the assets of the company. That is the general rule, though under exceptional circumstances an order may be made going beyond that and giving them the right to be paid by the liquidator personally”. (Vaughan Williams J)

⁵⁰ *Insolvency Rules 1986*, 7.39 [Award of costs against official receiver or responsible insolvency practitioner] Without prejudice to any provision of the Act or Rules by virtue of which the official receiver is not in any event to be liable for costs and expenses, where the official receiver or a responsible insolvency practitioner is made a party to any proceedings on the application of another party to the proceedings, he shall not be personally liable for costs unless the court otherwise directs.

⁵¹ [2008] EWCA Civ 488.

Had Mr Foster made an application to the court (under paragraph 12 of Schedule B1) for an administration order, supporting his application with evidence of how busy he had been stripping Ulva of its business and assets, the court would probably have checked the diary to see that it was not 1 April. Having devoted himself so assiduously to the complete destruction of Ulva and its business, Mr Foster could not have been expecting the administrators to rescue it as a going concern; and any thought that they could achieve a better result for creditors than would be likely if the company were first wound up was equally improbable. Perhaps they could if there had been an immediate restoration of the status quo ante. But that was no part of Mr Foster's agenda nor, it seems, of the proposed administrators. Mr Hardy's advice, however, was that if Ulva could not negotiate a settlement with HMRC, administration would be appropriate. On his own evidence, that was surprising.

Később az *administrátorok* kilátásba helyezték, hogy megtámadják a vagyonkimentést szolgáló szerződéseket, ha Mr. Foster, illetve az új cége, UI nem fizet megfelelő vételárat, de végül elálltak ettől, és inkább vételi ajánlatokat kértek egyrészt Mr. Fostertől, illetve az UI-tól, másrészt DRC-től, anélkül, hogy tisztázni tudták volna utóbbi felé, hogy tulajdonképpen mit is kínálnak megvételre, Ulvát a vagyonkimentés előtti állapotba visszalítva vagy pusztán azt a jogot, hogy Ulva megvétele után DRC megtámadja a Mr. Foster és az UI javára történt vagyonkimentéseket. DRC hitelező kérte a bíróságtól az *administrátorok* felmentését, azonban még mielőtt a kérelem alapján sor került volna a bírósági meghallgatásra, az *administrátorok* kérelmeztek a bíróságtól a felszámolás megindítását. A bíróság a felszámolást elrendelte, így az *administrátorok* felmentéséről már nem kellett döntenie, csak a költségviselésről. (A felszámoló utóbb visszazserezte a teljes vagyont az UI-tól és az így helyreállított Ulvát eladta DRC-nek.) Az elsőfokú bíróság egyetemlegesen kötelezte Mr. Fostert és a két *administrátort* sze-

Ha Mr Foster a bíróságtól kérte volna az *administration* elrendelését, kérelmének alátámasztásul becsatolva a bizonyítékokat arról, hogy milyen szorgalmasan szabadította meg a céget a vagyontárgyaitól, a bíróság valószínűleg a naptárra nézett volna, hogy ellenőrizze, nem április 1-jét írunk-e. Miután ilyen alapossággal teljesen tönkretette a céget, Mr Foster aligha remélte, hogy az *administrátorok* majd sikeresen helyreállítják a cég működőképességét, ahogy az is teljesen valószínűtlen, hogy abban bízott volna, hogy jobban járnak a hitelezők az *administration* eljárással, mintha azonnal felszámolási eljárás indul.⁵² Ez utóbbi talán lehetséges lett volna, ha rögtön visszaállítják a megelőző állapotot. De nem ez volt Mr Foster terve, és úgy tűnik, az *administrátorok*é sem. Mr Hardy [az egyik *administrator*] ennek ellenére azt a tanácsot adta, hogy amennyiben az adóhivatallal nem lehet egyezséget kötni, az *administration* megindítása célszerű. Figyelembe véve a saját nyilatkozatait, ez meglepő tanács volt.

mélyesen DRC költségeinek viselésére, a Court of Appeal pedig hatályában fenntartotta az elsőfokú határozatot. Az *administrátorok* nem tanúsították a tőlük elvárható gondosságot, hiszen nem próbálták meg visszazserezni a kimentett vagyont, a vagyonkimentést célzó ügyletek sikeres megtámadása nélkül viszont az *administration* eljárása nem szolgálhatta azt a célt, amit a törvény előír, ti. a működőképesség helyreállítását vagy a hitelezői követelések felszámolásánál kedvezőbb arányú kielégítését. Az *administrátorok*knak már a kinevezésük elvállalásakor világossá kellett volna tenniük Mr. Foster felé, hogy csak a kimentett vagyon visszaruházása esetén lehet sikeres az *administration* és a bíróság szerint „viccnek” tekinthető, hogy úgy kértek vételi ajánlatot DRC-től, hogy nem tudták tisztázni, tulajdonképpen mit is kínálnak megvételre.⁵³

(e) *Perkölttség-biztosíték*

Az angol polgári perrendtartás (*Civil Procedure Rules* 1998, CPR) szerint a bíróság perkölttség-biztosíték (*security for costs*) adására kötelezheti a felperest, ha a felperes gazdasági társaság és feltételezni lehet, hogy pervesztése esetén nem fogja tudni megfizetni az alperes költségeit.⁵⁴ Azonban, mint a költségviseléssel kapcsolatos kérdésekben általában, a bíróságot ebben az esetben is széles körű mérlegelési jog illeti meg, és nem fogja perkölttség-biztosíték adására kötelezni a felperest, ha úgy látja, hogy az adott eset összes körülményeit figyelembe véve ez nem lenne méltányos.⁵⁵

Tehát, ha a felperes egy felszámolás alatt álló társaság, az alperes perkölttség-biztosíték adását kérheti,⁵⁶ míg akkor, ha a felszámoló a saját nevében perel, az alperes nem kérhet perkölttség-biztosítékot, hiszen a felszámoló ilyenkor felperesként (kérelmezőként) személyesen felel pervesztése esetén az alperes költségeinek (*adverse costs*) megfizetéséért.⁵⁷

⁵³ *Coyne v DRC Distribution Limited* [2008] EWCA Civ 488, 70: „As for the administrators' invitation to DRC to make an offer for the assets and business, that had, with respect, an element of farce about it. They were asking DRC to bid for a business and assets that they could not deliver and it is no surprise that discussions with DRC promptly fizzled out.”

⁵⁴ CPR 25.13 (2)(c): *the claimant is a company or other body (whether incorporated inside or outside Great Britain) and there is reason to believe that it will be unable to pay the defendant's costs if ordered to do so.*

⁵⁵ CPR 25.13 (1) *The court may make an order for security for costs under rule 25.12 if— (a) it is satisfied, having regard to all the circumstances of the case, that it is just to make such an order; and (...). A mérlegelés során figyelembe veendő körülményeket a bírói gyakorlat dolgozta ki, ld. Sir Lindsay Parkinson & Co Ltd v Triplan Ltd [1973] QB 609, [1973] 2 All ER 273.*

⁵⁶ Felszámolás alatt álló társaság esetében a bíróság nyilvánvalóan alappal feltételezheti, hogy indokolt a perkölttség-biztosíték adására kötelezés, ez azonban semmi esetre sem történik automatikusan, a bíróság az egyéb körülményeket is mérlegeli. A *Sir Lindsay Parkinson & Co Ltd v Triplan Ltd* ügyben (ld. előző lábjegyzet) Denning MR úgy foglalt állást, hogy önmagában abból, hogy a felperes egy felszámolás alatt lévő társaság, még nem feltétlenül következik, hogy a bíróságnak el kell rendelnie a perkölttség-biztosíték adását.

⁵⁷ *Re Southern Pacific Personal Loans Ltd* [2013] EWHC 2485 (Ch), 23: „A company in liquidation may commence or defend legal proceedings in its own name. If it does so it is the company which is the party and not the liquidator. In instructing

⁵² Az *administration* eljárás célja a törvény szerint elsődlegesen a működőképesség helyreállítása, másodsorban a hitelezők számára kedvezőbb eredmény elérése, mintha a társaságot rögtön felszámolnák, lásd *Insolvency Act 1986, Schedule B1, para. 3(1): The administrator of a company must perform his functions with the objective of— (a) rescuing the company as a going concern, or (b) achieving a better result for the company's creditors as a whole than would be likely if the company were wound up (without first being in administration), or (c) realising property in order to make a distribution to one or more secured or preferential creditors. A bíróságon kívül kinevezett adminisztrátoroknak nyilatkoznuk kell a tisztség elvállalásakor arról, hogy az *administration* törvényi céljainak elérését lehetségesnek tartják.*

A fentebb már említett *John Arthur Kirkpatrick & David Tan v Snoozebox Limited* esetben⁵⁸ a felszámolók a saját nevükben pereltek egy, az adós által a felszámolás megindulása előtt kötött szerződés teljesítése, illetve az alperes kártérítésre kötelezése iránt, pontosan azért, hogy az alperes ne kérhessen perköltség-biztosítékot. Az alperesek csak közel egy év elteltével kérték a bíróságtól a kereset elutasítását a felszámolók perbeli legitimációjának hiányára hivatkozva, és a bíróság úgy döntött, a késlekedéssel elvesztették a jogukat, hogy erre hivatkozzanak, és ezáltal közvetetten azt a jogukat is, hogy a bíróságtól kérjék a felperes perköltség-biztosíték adására kötelezését.

(f) A felszámoló intézkedéseinek kifogásolása

Mindenekelőtt érdemes megjegyezni, hogy a jogviták esélyét (tehát amikor szükségessé válhat a felszámolói intézkedés kifogásolása) alapvetően csökkenti az a lehetőség, hogy a felszámoló/administrator a felszámolási/administration eljárással (illetve tulajdonképpen bármelyik fizetéseképtelenségi szakértő bármelyik fizetéseképtelenségi eljárással) kapcsolatos bármely kérdésben útmutatást (állásfoglalást) kérhet a bíróságtól (*application for directions*).⁵⁹ Ez nem jelenti azt, hogy a bíróság gazdasági, célszerűségi kérdésekben is állást foglal. A felszámolónak a saját belátása szerint kell eljárnia feladatai ellátása során.⁶⁰ A kérelemnek tehát valamely jogkérdésre kell vonatkoznia és tartalmaznia kell, hogy a felszámoló milyen tartalmú állásfoglalást kér a bíróságtól. A kérelmet a felszámoló a saját nevében terjeszti elő, a költségviselésre ugyanazok vonatkoznak, mint amikor a felszámoló peres eljárásban felperesként jár el, vagyis főszabály szerint megtérítési igénye van.

A hitelező vagy bármely sérelmet szenvedett személy a bírósághoz fordulhat a felszámoló intézkedésével vagy döntésével szemben,⁶¹ ilyenkor a felszámoló alperesi po-

zicióban van, vagyis nem pusztán megtérítési joga van, hanem a perköltségek az adóst terhelik. Egyes felszámolói döntésekkel szembeni jogorvoslatról a törvény külön rendelkezik. A felszámolási eljárásban bejelentett követelések elfogadásáról/elutasításáról, illetve besorolásáról hozott felszámolói döntést a hitelezők vitathatják, a vitás alapján indult bírósági eljárás költségeiért – a bíróság eltérő rendelkezése hiányában – a felszámoló nem tartozik személyes felelősséggel.⁶² Ebből következően a sikertelen vitatás költségeit a hitelező, a sikeres vitatás költségeit az adós viseli. Mint a költségviseléssel kapcsolatos kérdésekben általában, a bíróságot itt is széles körű mérlegelési jog illeti meg.

3. A felszámoló jogállása a német jogban

(a) A fizetéseképtelenségi eljárás

Az 1999-ben hatályba lépett német csődtörvény (*Insolvenzordnung*, InsO) lényegében egyetlen fizetéseképtelenségi eljárást szabályoz *Insolvenzverfahren* (fizetéseképtelenségi eljárás) néven, azonban ennek az eljárásnak több lehetséges „kimenete” van: sor kerülhet az adós felszámolására (*Liquidation*), reorganizációjára (*Sanierung*) vagy a teljes vállalkozás vagy egy része egységben való értékesítésére és a hitelezői követeléseknek az így befolyt bevételből való kielégítésére (*übertragende Sanierung*). Függetlenül attól, hogy az eljárás milyen irányt vesz, az eljárás neve nem változik és a szakértő elnevezése is mindig *Insolvenzverwalter* (kb. csődgondnok, fizetéseképtelenségi vagyongazdálkodó) marad.⁶³ Az egyszerűség kedvéért az alábbiakban a német *Insolvenzverwalter* kifejezést felszámolónak fordítom, azonban fontos jelezni, hogy az egységes német fizetéseképtelenségi eljárásban az *Insolvenzverwalter* az eljárásban mindenkor eljáró szakértőt jelenti, függetlenül attól, hogy az eljárás az adott esetben felszámolásra irányul-e.

lawyers to act on behalf of the company in such proceedings, the liquidator acts as the agent of the company. It is for that reason that security for costs may be ordered against a company in liquidation which brings proceedings. This may be contrasted with those proceedings brought by the liquidator in his own name, as provided by various provisions of the Insolvency Act 1986, such as sections 212-214 and 238-239. In those cases it is the liquidator himself who is the party and ordinarily security for costs will not be ordered against him.”

⁵⁸ [2014] All ER (D) 177.

⁵⁹ Insolvency Act 1986, s. 168 (3) *The liquidator may apply to the court (in the prescribed manner) for directions in relation to any particular matter arising in the winding up. Schedule B1: Administration, s. 63: The administrator of a company may apply to the court for directions in connection with his functions.* A kérelem a 7.1A formanyomtatványon nyújtható be; <https://www.gov.uk/government/collections/insolvency-service-forms-england-and-wales>

⁶⁰ Insolvency Act 1986, s. 168 (4) *Subject to the provisions of this Act, the liquidator shall use his own discretion in the management of the assets and their distribution among the creditors.*

⁶¹ Insolvency Act 1986, s. 167 (3) *The exercise by the liquidator in a winding up by the court of the powers conferred by this section is subject to the control of the court, and any creditor or contributory may apply to the court with respect to any exercise or proposed exercise of any of those powers.; s. 168 (5) If any person is aggrieved by an act or decision of the liquidator, that person may apply to the court; and the court may confirm, reverse or modify the act or decision complained of, and make such order in the case as it thinks just.*

⁶² Insolvency Rules 1986, 4.83. [*Appeal against decision on proof*] (1) *If a creditor is dissatisfied with the liquidator's decision with respect to his proof (including any decision on the question of preference), he may apply to the court for the decision to be reversed or varied. The application must be made within 21 days of his receiving the statement sent under Rule 4.82(2). (2) A contributory or any other creditor may, if dissatisfied with the liquidator's decision admitting or rejecting the whole or any part of a proof, make such an application within 21 days of becoming aware of the liquidator's decision. (...) (6) The official receiver is not personally liable for costs incurred by any person in respect of an application under this Rule; and the liquidator (if other than the official receiver) is not so liable unless the liquidator makes an order to that effect. A proof (illetve proof of debt) kifejezés a hitelező által bejelentett követelést, illetve az ezt tartalmazó okiratot jelenti. Az Insolvency Rules 1986 ugyanezeket a szabályokat kimondja az administration eljárás vonatkozásában is, ebben az eljárásban sem jöhet szóba az administrator személyes felelőssége a bejelentett követelés elfogadásával/besorolásával kapcsolatos jogvitában a költségekért, ld. Insolvency Rules 1986, 2.78.*

⁶³ Az InsO szabályoz egy speciális, *Eigenverwaltung* (kb. saját vagyongazdálkodás) nevű eljárást is, amikor az adós ügyvezetése nem veszi el a vagyongazdálkodási- és rendelkezési jogát, csak egy *Sachwalter* felügyelete alá kerül, ezzel az eljárással azonban nem foglalkozom, hiszen jelen tanulmány célja a felszámoló jogállásának vizsgálata a magyar felszámolási eljáráshoz hasonló eljárásokban.

(b) A felszámoló jogállásával kapcsolatos elméletek

A jogtudományban uralkodó és a bírói gyakorlat által is elfogadott nézet, az ún. tisztség-elmélet (*Amtstheorie*) szerint a felszámoló ún. magántisztség viselője (*Inhaber eines privaten Amtes*), aki a saját nevében, de a felszámolási vagyon (csődtömeg, *Insolvenzmasse*) javára, ill. terhére jár el. Az *Amtstheorie* még a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság (BGH) jogelődjének, a *Reichsgericht*nek a gyakorlatában alakult ki,⁶⁴ de a BGH is követi. Egyik határozata szerint:⁶⁵

Der Insolvenzverwalter handelt materiellrechtlich wie prozessual im eigenen Namen und aus eigenem Recht, jedoch mit Wirkung für und gegen die Masse; er wird dabei in Erfüllung der ihm durch die Insolvenzordnung auferlegten gesetzlichen Verpflichtungen tätig.

A felszámoló anyagi jogilag és eljárásjogilag is a saját nevében, a saját jogán jár el, de a felszámolási vagyon (tömeg) javára és terhére; ennek során a csődtörvény által meghatározott kötelezettségeit teljesíti.

Szintén magántisztség viselőjének tekinti a német jog a hagyaték kezelőjét (*Nachlassverwalter*, BGB § 1985) és a végrendeleti végrehajtót (*Testamentsvollstrecker*, BGB § 2205).⁶⁶ A magántisztség viselője nem minősül törvényi képviselőnek, hanem idegen vagyon kezelőjének (*Verwalter fremden Vermögens*), aki a saját nevében, de az általa kezelt vagyon tulajdonosának javára, illetve terhére jár el, jognyilatkozatai a kezelt vagyon tulajdonosát (felszámoló esetében az adóst) jogosítják és kötelezik. Ha a felszámoló e minőségében eljárva harmadik személynek jogellenesen kárt okoz, a kártérítési felelősség a felszámolási vagyont terheli. Ugyanakkor a német jogirodalom is elismeri, hogy a törvényes képviselő és a magántisztség viselője közötti dogmatikai megkülönböztetésnek, illetve az ezzel kapcsolatos elméleti vitának nincs nagy gyakorlati jelentősége.⁶⁷ Másrészt, az irodalomban arra is gyakran rámutatnak, hogy a nyitottsága és rugalmassága miatt dicséret tisztség-elméletnek ez egyben a hátránya is, hiszen tulajdonképpen semmi nem vezethető le belőle.⁶⁸

Az uralkodó tisztség-elmélet (*Amtstheorie*) mellett három másik, a felszámoló jogállását magyarázó elmélet érdemel említést:

- a szervelemélet (*Organtheorie*), amely a csődvagyont (*Insolvenzmasse*) jogképességgel felruházott jogalanynak tekinti, amelyet a felszámoló mint „szerv” (*Organ der Insolvenzmasse*) képvisel – ez az elmélet azért problematikus, mert a német jog sem ismeri el egy vagyontömeg jogalanyiságát;
- a képviseleti elmélet (*Vertretertheorie*), amely szerint a felszámoló az adós törvényes képviselője – ez az elmélet azért problematikus, mert a polgári jogi képvisellettől eltérően a felszámoló nem csak a képviselt (az adós), hanem a hitelezők érdekeit is szem előtt kell, hogy tartsa;
- a „semleges cselekvés” elmélete (*Theorie vom neutralen Handeln*), amely szerint a felszámoló nem a saját és nem is az adós nevében (képviselében) jár el, hanem mint idegen vagyon kezelője (*Verwalter fremden Vermögens*) – ez az elmélet azért problematikus, mert a német jog sem ismer olyan jognyilatkozatokat, amelyeket a nyilatkozattevő nem a saját, de nem is más nevében tesz.

A képviseleti elmélettel kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy az azzal szemben felhozott fő érvet, ti. hogy a felszámoló nem, illetve nem kizárólag az adós érdekében jár el, hanem más, elsősorban az összhitelezői érdekekre is figyelemmel kell legyen, nem mindenki tartja meggyőzőnek. Például, WERNER FLUME, a 20. század egyik vezető német polgári jogásza a felszámoló, a hagyaték kezelője és a végrendeleti végrehajtó jogállásáról ezt írja:⁶⁹

Die Besonderheit der Stellung der sogenannten Verwalter, wie sie sich daraus ergibt, daß Ihnen die Wahrung der Interessen der verschiedenen Beteiligten aufgegeben ist, darf nicht verkannt werden. Trotzdem besteht kein Anlaß diese Verwalter von der Rechtsfigur der Stellvertretung auszunehmen.

Az említett vagyonkezelők jogállásának sajátosságát, ami abból következik, hogy a különböző résztvevők érdekeinek védelme a feladatuk, nem szabad figyelmen kívül hagyni. Ennek ellenére nem indokolt e vagyonkezelőket a képviselet jogintézményéből kiemelni.

A német polgári jogi szakirodalom a képviselet intézményével kapcsolatban általában is kiemeli, hogy bár a képviselő alapvetően a képviselt érdekeire figyelemmel tartozik eljárni, az érdekképviselő nem fogalmi eleme a képviseletnek, az érdekképviselő és a képviselő fogalmait nem szabad összemოსni, ügyleti képviselő esetén a meghatalmazás kiterjedhet arra is, hogy a képviselő a saját vagy harmadik személy érdekeit is figyelembe vegye.⁷⁰ Ugyanez nyilván igaz a törvényi képviselőre is,

autonomen Stellung des Insolvenzverwalters zu liefern, kann man freilich auch umgekehrt als ihre eigentliche Schwäche ansehen. Jenseits der Verdeutlichung der autonomen Stellung des Insolvenzverwalters gibt sie nämlich letztlich keine befriedigende Antwort auf materiale Zuordnungs- und Zurechnungsfragen, sondern begnügt sich im Kern mit der Beschreibung von Kompetenzen und Funktionen.

⁶⁹ FLUME (67. lj.) 781 (§ 45 I 2).

⁷⁰ LARENZ–WOLF (66. lj.) 830 (§ 46 I 3): „... die Interessenwahrnehmung ist kein Begriffsmerkmal der Stellvertretung”, illetve uo.: „Die Begriffe Stellvertreter und Interessenvertreter sind auseinanderzuhalten.”

⁶⁴ RGZ 29, 29 (30. 3. 1892). Az ügyben azt kellett a bíróságnak eldöntenie, hogy a felszámoló által indított perben az adós (ügyvezetője) félként vagy tanúként hallgatható-e meg. A bíróság az ügyvezető tanúkénti meghallgatása mellett döntött, arra hivatkozva, hogy az adós nem fél, mert a felszámoló nem az adós képviselője. A döntésben a bíróság a felszámolót közérdekből, a törvény alapján eljáró szervnek nevezte: „Eine einheitliche Konstruktion läßt sich nur dadurch gewinnen, daß man in dem Konkursverwalter ein im öffentlichen Interesse geschaffenes Organ für die Durchführung des Zweckes des Konkurses erblickt, das seine Legitimation zur Ausübung der ihm übertragenen Funktion unmittelbar aus dem Gesetze entnimmt”.

⁶⁵ BGH, 02.04.2009 – IX ZB 182/08.

⁶⁶ KARL LARENZ—MANFRED WOLF: *Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts* (München: C.H. Beck 2004) 844.

⁶⁷ Lásd például LARENZ—WOLF (66. lj.) 845: „Da Vertreter der Amtstheorie auch einzelne Vorschriften des Vertretungsrechts entsprechend anwenden (z.B. §§ 177f.), kommt der dogmatischen Einordnung allerdings keine allzu große Bedeutung zu.” Hasonlóan vélekedett Werner Flume, aki a felszámoló, a hagyaték kezelője és a végrendeleti végrehajtó jogállásáról folytatott elméleti vitáról azt írja: „Der Streit über das Wesen dieser Verwaltungen – Amtstheorie – Vertretertheorie – ist praktisch bedeutungslos.” WERNER FLUME: *Allgemeiner Teil des bürgerlichen Rechts*, Bd. II: *Das Rechtsgeschäft* (Berlin Heidelberg: Springer 21975) 781 (§ 45 I 2).

⁶⁸ Lásd például JAN SCHÜRNBRAND: *Organschaft im Recht der privaten Verbände* (Tübingen: Mohr Siebeck 2007) 203: „Dieses als Vorzug gepriesene Charakteristikum der Amtstheorie, eine wandelbare und offene Theorie zur Erklärung der

ebben az esetben a törvény határozhatja meg, hogy a képviselőnek az adós érdekei mellett milyen más érdekekre kell figyelemmel lennie.

Az egyes versengő elméletekkel ennél részletesebben nem indokolt foglalkozni. Egyrészt azért, mert gyakorlati szempontból (pl. a költségviselés kérdésében) szinte minden tekintetben ugyanarra az eredményre vezetnek, másrészt azért, mert – ahogy erre a német szakirodalom is rámutat – valójában inkább rendszerező-magyarázó funkciót töltenek be, vagyis nem az elméletekből vezetik le a gyakorlati problémák megoldását, hanem az elfogadott megoldások alátámasztására használják őket.⁷¹

(c) A felszámoló perbeli legitimitációja és a perköltségek viselése

Az adós a felszámolás alatt megőrzi a perképességét (*Prozessfähigkeit*), csak a perviteli jogát (*Prozessführungsbefugnis*) veszti el, ez utóbbi megy át a felszámolóra, ahogy a tulajdonjogát sem veszti el az adós, csak a kezelési és rendelkezési jog (*Verwaltungs- und Verfügungsbefugnis*) száll át a felszámolóra.⁷² Eljárásjogilag a felszámoló ún. *Partei kraft Amtes*, vagyis a tisztségénél (hivatalánál) fogva fél a bírósági eljárásokban, a pereket törvényi perbizomány (*gesetzlicher Prozessstandschaft*) alapján viszi, vagyis a saját nevében, a csődtömeg (illetve annak tulajdonosa, az adós) javára.⁷³ Tehát a felszámoló felperesként és alperesként is a saját nevében jár el: a felszámoló a saját és nem az adós nevében perel, a pereket a felszámoló és nem az adós ellen kell megindítani.⁷⁴

A felszámoló a perköltség megtérítését tömegkövetésként (*Masseforderung* vagy *Masseverbindlichkeit*, InsO § 53) követelheti a felszámolási vagyonból (csődtömegből). A tömegköveteléseknek két kategóriáját különbözteti meg a német csődtörvény: 1) a felszámolási eljárással kapcsolatos bírósági illetékek, továbbá az ideiglenes felszámoló, a felszámoló és a hitelezői választmány tagjainak díjai és kiadásai a felszámolási eljárás költségeinek (*Kosten des Insolvenzverfahrens*, InsO § 54) minősülnek, 2) a felszámoló cselekményei alapján vagy egyébként a felszámolási vagyon kezelése, értékesítése és felosztása körében felmerült egyéb követelések; a korábban kötött, de a felszámolás megindulása után teljesített szerződések alapján fennálló követelések; a csődtömeg jogalap nélküli gazdagodására alapított követelések

egyéb tömegkövetelésnek, a tömeg tartozásainak (*sonstige Masseverbindlichkeiten*, InsO § 55).⁷⁵

A német felszámolók mindig természetes személyek, ti-pikusán ügyvédek, akik a felszámolással kapcsolatos perekben is képviselik az adóst, ilyenkor a felszámolói díjon felül érvényesített ügyvédi megbízási díjukat is tömegkövetésként érvényesíthetik, de ha más ügyvédet bíznak meg az adós képviselővel, a másik ügyvéd megbízási díja is tömegkövetelésnek számít, azzal a különbséggel, hogy a felszámoló által ellátott perbeli képviselő alapján járó ügyvédi megbízási díj a felszámolási eljárás költségei (InsO § 54) közé számít, míg a más ügyvéd által ellátott perbeli képviselő alapján járó ügyvédi megbízási díj az egyéb tömegkövetések (InsO § 55) közé tartozik.⁷⁶

Természetesen nem minősül tömegkövetelésnek a perköltség, ha a felszámoló nem az adós, hanem a saját érdekében perel, például ha fellebbez a bíróságnak a felszámoló díjazását megállapító határozata ellen,⁷⁷ vagy a bíróságnak a felszámoló felmentéséről szóló határozata ellen.⁷⁸

(d) A felszámoló intézkedéseinek kifogásolása

A német csődjog nem ismer a Cstv. szerinti kifogáshoz hasonló jogintézményt. Az egyes hitelezőknek nincs joguk a felszámolói intézkedésekkel szemben a bírósághoz fordulni.⁷⁹ Az egyes hitelezők a felszámolóval szemben csak kártérítési igényt érvényesíthetnek az InsO 60. §-a alapján:

§ 60 Haftung des Insolvenzverwalters 60. § A felszámoló felelőssége

(1) *Der Insolvenzverwalter ist allen Beteiligten zum Schadenersatz verpflichtet, wenn er schuldhaft die Pflichten verletzt, die ihm nach diesem Gesetz obliegen. Er hat für die Sorgfalt eines ordentlichen und gewissenhaften Insolvenzverwalters einzustehen.*

(2) *Soweit er zur Erfüllung der ihm als Verwalter obliegenden Pflichten Angestellte des Schuldners im Rahmen ihrer bisherigen Tätigkeit einsetzen muß und diese Angestellten nicht offensichtlich ungeeignet sind, hat der Verwalter ein Verschulden dieser Personen nicht gemäß § 278 des Bürgerlichen Gesetzbuchs zu vertreten, sondern ist nur für deren Überwachung und für Entscheidungen von besonderer Bedeutung verantwortlich.*

(1) A felszámoló minden résztvevő felé kártérítési felelősséggel tartozik, ha vétkesen megszegi az e törvény szerinti kötelezettségeit. Köteles a rendes és lelkiismeretes felszámoló gondosságával eljárni.

(2) Amennyiben az őt mint felszámolót terhelő kötelezettségek teljesítéséhez az adós alkalmazottjait korábbi munkakörükben alkalmazza (igénybe veszi), és az igénybe vett alkalmazottak nem nyilvánvalóan alkalmatlanok, a felszámoló e személyek vétkességéért nem a polgári törvénykönyv 278. §-a szerint köteles helytállni, hanem csak a felügyeletükért és a különösen fontos döntésekért felelős.

⁷¹ REINHARD BORK: *Einführung in das Insolvenzrecht* (Tübingen: Mohr Siebeck 2014) 34: „Häufig betonen die verschiedenen Theorien aber nur unterschiedliche Aspekte der Rechtsstellung des Insolvenzverwalters, und die sachlichen Ergebnisse lassen sich nur selten aus der Rechtsnatur seines Handelns ableiten. Die Fragestellung besitzt häufig eher systematisch-erklärenden als heuristischen Wert.“

⁷² InsO § 80 (1) *Durch die Eröffnung des Insolvenzverfahrens geht das Recht des Schuldners, das zur Insolvenzmasse gehörende Vermögen zu verwalten und über es zu verfügen, auf den Insolvenzverwalter über.*

⁷³ BORK (71. lj.) 36.sk.

⁷⁴ BORK (71. lj.) 37: „Werden Ansprüche gegen die Masse geltend gemacht, so ist der Insolvenzverwalter, nicht der Schuldner zu verklagen.“

⁷⁵ InsO §§ 53-55.

⁷⁶ MANFRED OBERMÜLLER – HARALD HESS: *InsO: eine systematische Darstellung des neuen Insolvenzrechts*, (Heidelberg 2003) 117 (484. margószám).

⁷⁷ InsO § 64 (3).

⁷⁸ InsO § 59 (2).

⁷⁹ BORK (71. lj.) 31: „Einzelne Gläubiger haben keine Aufsichtsrechte und können auch das Insolvenzgericht nicht zu einem Einschreiten zwingen.“

Az (1) bek. alkalmazásában résztvevőnek számít mindenki, akinek az irányába a felszámoló valamilyen, a csődtörvény alapján fennálló, vagyis felszámolói minőségéhez kapcsolódó kötelezettséggel tartozik, akkor is, ha nem fél az eljárásban, pl. az adós tagjai.

A felszámoló személyesen kártérítési felelősséggel tartozik azért is, ha egy, az ő cselekménye (pl. a felszámolás megindulása utáni szerződéskötése) alapján létrejött tömegkövetelés nem elégíthető ki a felszámolási vagyonból, kivéve ha bizonyítja, hogy cselekménye időpontjában (pl. a szerződéskötéskor) nem kellett felismernie, hogy a vagyon előreláthatólag nem fogja fedezni a tömegkövetelést.⁸⁰

A hitelezői követeléseket a felszámolónak kell bejelenteni, aki elkészíti a bejelentett követelések jegyzékét, a követeléseket azonban egy hitelezői gyűlésen (ún. *Prüfungstermin*) vizsgálják meg,⁸¹ amelynek az időpontját a bíróság már a csődnyitást elrendelő határozatában kitűzi.⁸² A bíróság által összehívott és vezetett hitelezői gyűlésen a bejelentett követelések összegét és besorolását az adós, a felszámoló vagy bármely más hitelező vitathatja, a felszámoló vagy valamelyik hitelező általi vitatás esetén a követelést perben (ún. *Feststellungsprozess*) kell tisztázni, amelyben az egyik fél a követelést bejelentő hitelező, a másik pedig az, aki a követelést vitatja, adott esetben a felszámoló, aki a perköltséget – a fent írtak szerint – tömegkövetelésként érvényesítheti a felszámolási vagyonnal szemben.

4. A felszámoló jogállása a francia jogban

(a) A fizetéseképtelenségi eljárások típusai

A francia jog⁸³ három bírósági kontroll alatt működő fizetéseképtelenségi eljárást ismer: *sauvegarde*, *redressement judiciaire* és *liquidation judiciaire*.⁸⁴ A 2005-ben bevezetett *sauvegarde* (szó szerint: megmentés) eljárás megindítását az adós kezdeményezheti, amennyiben még nem fizetéseképtelen. Ez az eljárás tehát a fizetéseképtelenség elkerülésére, megelőzésére irányul. A másik két, 1985-ben alapvetően újraszabályozott eljárás akkor indítható, ha már beállt a fizetéseképtelenség (*cessation des paiements*) állapota, vagyis az adós nem tudja a rendelkezésre álló vagyonából teljesíteni az esedékes tartozásait. A *redressement* a már fi-

zetéseképtelen adós működésének helyreállítására irányul, a *liquidation* pedig az adós felszámolására, de a felszámolási eljárásban lehetséges az adós társaság egészének vagy egy részének egységben való értékesítése, átruházása (*cession de l'entreprise*) is. A gazdasági tevékenység ideiglenes folytatására felszámolási eljárásban csak kivételesen van lehetőség, elsősorban akkor, ha előreláthatólag a társaság egységben való átruházására kerül sor, de akkor is, ha ezt a közérdek vagy a hitelezők érdeke megkívánja. Főszabály szerint a fizetéseképtelenségi eljárás mindig egy 6 hónapos, egyszer meghosszabbítható, ún. vizsgálati időszakkal (*période d'observation*) indul, amely alatt azonban a bíróság bármikor elrendelheti a felszámolást. Azonnali (vagyis vizsgálati időszak nélküli) felszámolás csak akkor rendelhető el, ha az adós fizetéseképtelen és működésének helyreállítása nyilvánvalóan lehetetlen.

A *sauvegarde* esetében az adós ügyvezetése a helyén marad, továbbra is működteti a társaságot, a fizetéseképtelenségi szakértő (*administrateur*) csak a bíróság által meghatározott körben felügyeli, ellenőrzi a vagyonkezelést. Vagyis az adós nem veszíti el a vagyonkezelés és a vagyonnal való rendelkezés jogát, pontosabban a bíróság határozatától függ, hogy milyen körben korlátozzák az *administrateur* jogosítványai az adós vagyonkezelési jogát.⁸⁵ Az adós a vagyona feletti kezelési és rendelkezési jogát csak a felszámolási eljárásban veszíti el.⁸⁶ Eljárásjogilag ez azt jelenti, hogy a felszámolás megindulása után az adós nem perelhet és nem perelhető, csak a felszámoló, aki azonban az adós vagyonával kapcsolatos perekben felszámolói minőségében (*en sa qualité de mandataire judiciaire, en sa qualité de liquidateur*, vagy röviden: *ès qualité*), vagyis a felszámolás alatt álló adós nevében és javára (*au nom et pour le compte de la société en liquidation judiciaire*) jár el.

(b) A szakértők típusai, a felszámolói funkciók kettéválasztása

Az 1985. évi csődjogi reform előtt a fizetéseképtelenségi eljárásokban egyetlen szakértő (*syndic de faillite*) kinevezésére került sor. A felszámoló a csődtömeg képviselőjének számított.⁸⁷ Az 1985. évi reform egyik alapvető változtatása volt a felszámolói funkciók megosztása két szakértő között. Egyrészt minden fizetéseképtelenségi eljárásban sor kerül egy vagy több *mandataire judiciaire* kinevezésére, aki(k) nek a feladata (és kizárólagos joga) a kollektív hitelezői ér-

⁸⁰ InsO § 61 [Nichterfüllung von Masseverbindlichkeiten] *Kann eine Masseverbindlichkeit, die durch eine Rechtshandlung des Insolvenzverwalters begründet worden ist, aus der Insolvenzmasse nicht voll erfüllt werden, so ist der Verwalter dem Massegläubiger zum Schadenersatz verpflichtet. Dies gilt nicht, wenn der Verwalter bei der Begründung der Verbindlichkeit nicht erkennen konnte, daß die Masse voraussichtlich zur Erfüllung nicht ausreichen würde.*

⁸¹ InsO § 176.

⁸² InsO § 29 (2).

⁸³ A francia csődjogi szabályozás a Kereskedelmi Törvénykönyv (*Code de commerce*) VI. könyvében található.

⁸⁴ Ezen kívül létezik még két, bíróság által kijelölt szakértő által támogatott, de alapvetően informális, megelőző jellegű eljárás is: a *mandat ad hoc* és a *conciliation*.

⁸⁵ Code de commerce, Art. L 622-3: *Le débiteur continue à exercer sur son patrimoine les actes de disposition et d'administration, ainsi que les droits et actions qui ne sont pas compris dans la mission de l'administrateur.*

⁸⁶ Code de commerce, Art. L 641-9.

⁸⁷ Loi n° 67-563 du 13 juillet 1967 sur le règlement judiciaire, la liquidation des biens, la faillite personnelle et les banqueroutes, Art. 13: *Le jugement qui prononce le règlement judiciaire et la liquidation de biens constitue les créanciers en une masse représentée par le syndic qui seul agit en son nom et peut l'engager.*

dekek (*l'intérêt collectif des créanciers*) képviselése.⁸⁸ A felszámolási eljárásban eljáró *mandataire judiciaire* neve: *liquidateur judiciaire*. (Ha egy *sauvegarde* vagy egy *redressement* fordul át felszámolásba, főszabályként az addig *mandataire judiciaire*-ként eljáró szakértőt nevezik ki felszámolónak.)⁸⁹ Másrészt, a nem felszámolási típusú eljárásokban (*sauvegarde, redressement judiciaire*) nagyobb adós esetén (minimum 20 alkalmazott vagy minimum 3 millió euró adózás előtti jövedelem) kötelezően sor kerül, kisebb adósok esetén sor kerülhet egy vagy több *administrateur judiciaire* kinevezésére, aki(k)nek a feladata az adós társaság működtetésében való részvétel, az ügyvezetés ellenőrzése, felügyelete a vizsgálati időszak alatt.⁹⁰ Kivételesen felszámolás esetén is sor kerülhet *administrateur judiciaire* kinevezésére, a társaság gazdasági tevékenységének ideiglenes folytatása esetében. Vagyis a felszámolási eljárásban főszabály szerint (ha nem kerül sor az adós gazdasági tevékenységének ideiglenes folytatására) csak egy fizetésképtelenségi szakértő, a *mandataire judiciaire (=liquidateur)* jár el.

A két különböző funkciónak két különböző hivatásrend felel meg, az 1985. évi reform után a felszámolónak választaniuk kellett, hogy melyik névjegyzékbe kéri felvételüket, a két tevékenység kölcsönösen kizárja egymást, vagyis ugyanaz a személy nem foglalkozhat egyidejűleg *administrateur judiciaire*-i és *mandataire judiciaire*-i feladatok ellátásával.⁹¹

Az *administrateur judiciaire* jogköre esetről-esetre változik, a bíróság joga meghatározni, hogy mennyiben korlátozza az ügyvezetés jogait a szakértő kinevezése (pl. milyen döntésekhez szükséges a hozzájárulása).⁹² A fizetésképtelenség bekövetkezése utáni *redressement* eljárásban jellemzően erősebb jogosítványokkal ruházza fel a bíróság az *administrateur*-t, mint a fizetésképtelenség megelőzését célzó *sauvegarde* eljárásban. Az *administrateur* feladata a működés ellenőrzése mellett – az adós és szakértők közreműködésével – a reorganizációs terv (*plan de sauvegarde* vagy *plan de redressement*) elkészítése és bíróság elé terjesztése.

A *mandataire judiciaire* indíthatja meg azokat a pereket, amelyek a kollektív hitelezői érdekeket juttatják érvényre, így például a megtámadási pereket vagy a har-

madik személyekkel szembeni kártérítési pereket.⁹³ A *mandataire judiciaire* feladata továbbá a bejelentett hitelezői követelések ellenőrzése (javaslatétel a követelés elfogadására, elutasítására vagy peres bíróság elé utalására) és a hitelezői követelések listájának elkészítése, amelyet a csődbíróság által az eljárás közvetlen felügyeletére kijelölt egyesbíró (*juge-commissaire*) elé kell terjeszteni jóváhagyás végett.⁹⁴ (A követelésekről a *mandataire judiciaire* javaslata alapján a *juge-commissaire* dönt, döntése ellen fellebbezni lehet, a fellebbezésről közvetlenül a fellebbviteli bíróság dönt.) Szintén a *mandataire judiciaire* feladata felszámolási eljárásban a vagyon értékesítése és a bevétel felosztása a hitelezők között.

Egy 2003. évi módosítás óta a törvényi szabályozás kimondja, hogy a *mandataire judiciaire* személyesen köteles ellátni a jogkörébe tartozó feladatokat, azonban a bíróság engedélyével feladatainak teljesítéséhez harmadik személyeket vehet igénybe, saját díjazása terhére.⁹⁵ A módosítás hátterében az állt, hogy széles körben elterjedt, hogy a felszámolók „kiszervezték” a feladataikat és az igénybe vett „teljesítési segítők” díját a felszámolási vagyonból fizették ki.⁹⁶ A *Cour de cassation* 2006-ban úgy foglalt állást, hogy ez a rendelkezés nem vonatkozik a *mandataire* által ügyvédeknek adott, perbeli képviselőre vonatkozó megbízásra (*mandat ad litem*), így ahhoz egyrészt nem szükséges bírósági engedély, másrészt az ügyvédi megbízási díj felszámolási költségként a felszámolási vagyonból kifizethető.⁹⁷

(c) A felszámoló intézkedéseinek kifogásolása

A felszámoló a csődbíróság által kirendelt egyesbíró, a *juge-commissaire* (a régi magyar terminológia szerint: csődbiztos) közvetlen ellenőrzése alatt áll, nála lehet panaszt előterjeszteni a felszámoló intézkedésével szemben, a *juge-commissaire* végzésével (*ordonnance*) szemben pedig a bírósághoz (*Tribunal de Commerce*) lehet fordulni.⁹⁸ Fi-

⁸⁸ Code de commerce, Art. L 812-1 I: *Les mandataires judiciaires sont les mandataires, personnes physiques ou morales, chargés par décision de justice de représenter les créanciers et de procéder à la liquidation d'une entreprise dans les conditions définies par le titre II du livre VI.*

⁸⁹ A felszámolás megindulása előtt eljáró *mandataire judiciaire*-t az 1985 és 2005 között hatályos csődjogi szabályok még kifejezetten a hitelezők képviselőjének (*représentant des créanciers*) hívták.

⁹⁰ Code de commerce, Art. L 811-1 I: *Les administrateurs judiciaires sont les mandataires, personnes physiques ou morales, chargés par décision de justice d'administrer les biens d'autrui ou d'exercer des fonctions d'assistance ou de surveillance dans la gestion de ces biens.*

⁹¹ Az *administrateur judiciaire* és *mandataire judiciaire* közös elnevezése: *mandataire de justice*.

⁹² Code de commerce, Art. L 622-1 II: *Lorsque le tribunal, en application des dispositions de l'article L. 621-4, désigne un ou plusieurs administrateurs, il les charge ensemble ou séparément de surveiller le débiteur dans sa gestion ou de l'assister pour tous les actes de gestion ou pour certains d'entre eux.*

⁹³ Code de commerce, Art. L 622-20: *Le mandataire judiciaire désigné par le tribunal a seul qualité pour agir au nom et dans l'intérêt collectif des créanciers. Toutefois, en cas de carence du mandataire judiciaire, tout créancier nommé contrôleur peut agir dans cet intérêt dans des conditions fixées par décret en Conseil d'Etat.* A második mondat szerint abban az esetben, ha a *mandataire* (felszámoló) nem indítja meg a pert, az egyes hitelezők (pontosabban a *juge-commissaire* által ún. *contrôleur*-nek kinevezett hitelezők) maguk is megindíthatják azt.

⁹⁴ A háború előtti magyar csődjog ismert hasonló intézményt csődbiztos néven. A csődbiztost a bíróság a saját bírói tagjai közül nevezte ki. Lásd 1881. évi XVII. törvénycikk, 93. §.

⁹⁵ Code de commerce, Art. L 812-1.

⁹⁶ Lásd https://www.courdecassation.fr/jurisprudence_2/avis_15/integralite_avis_classes_annees_239/2006_16/27_fevrier_2006_0060001p_17/belaval_conseiller_341.html

⁹⁷ Cass. avis, 27 févr. 2006, JCP E 2006, 2331, https://www.courdecassation.fr/jurisprudence_2/avis_15/integralite_avis_classes_annees_239/2006_16/27_fevrier_2006_0060001p_17/006_0001_340.html

⁹⁸ Code de commerce, Art. R 621-21 I: *Le juge-commissaire statue par ordonnance sur les demandes, contestations et revendications relevant de sa compétence ainsi que sur les réclamations formulées contre les actes de l'administrateur, du mandataire judiciaire et du commissaire à l'exécution du plan.*, Art. R641-11 II: *Le juge-commissaire statue dans les conditions de l'article R. 621-21 sur les réclamations formulées contre les actes du liquidateur.*

gyelemben kell azonban venni, hogy számos jogosítványt, amit a magyar Cstv. a felszámolóhoz telepít, a francia csődjog a *juge-commissaire*-hez telepít, így például a hitelezői követeléseket ugyan a felszámolóhoz kell bejelenteni, de a felszámoló csak javaslatokat tesz a *juge-commissaire*-nek, aki maga határoz arról, hogy a követelést elfogadja-e vagy sem, illetve hova sorolja be, így a hitelezőnek az egyesbíró végzésével szemben a bírósághoz kell fellebbeznie, vagyis fel sem merül a felszámoló személyes felelőssége a költségekért.⁹⁹ Ugyanez igaz a felszámolási vagyont értékesítésére: az egyesbíró határozza meg a vételárat és az értékesítés egyéb lényeges feltételeit, rendeli el a nyilvános árverésen való értékesítést stb.¹⁰⁰ Vagyis az értékesítéssel kapcsolatban sem a felszámoló intézkedése ellen lehet kifogást benyújtani, hanem az egyesbíró végzése ellen lehet fellebbezni.¹⁰¹ Tehát a Cstv. 51. § szerinti kifogásolás tipikus eseteiben a francia csődjogban nem a felszámoló intézkedése ellen kell kifogást benyújtani, hanem az egyesbíró végzése ellen kell fellebbezni.

5. Következtetések

Megállapítható, hogy a magyar csődjog a felszámolót jóval nagyobb autonómiával, döntési jogkörrel ruhazza fel, ezzel együtt jóval nagyobb felelősséget telepít rá, mint a vizsgált külföldi jogrendszerek. A francia csődjogban jelentős szerepe van a bíróság által kirendelt egyesbírónak (*juge-commissaire*). Számos jogosítványt, amit a Cstv. a felszámolóhoz telepít, a francia csődjog a *juge-commissaire*-hez telepít, így például a hitelezői követeléseket ugyan a felszámolóhoz kell bejelenteni, de a felszámoló csak javaslatokat tesz a *juge-commissaire*-nek, aki maga határoz arról, hogy a követelést elfogadja-e vagy sem, illetve hova sorolja be, így a hitelezőnek az egyesbíró végzésével szemben a bírósághoz kell fellebbeznie, vagyis fel sem merül a felszámoló személyes felelőssége a költségekért. Ugyanez igaz a felszámolási vagyont értékesítésére: az egyesbíró határozza meg a vételárat és az értékesítés egyéb lényeges feltételeit, rendeli el a nyilvános árverésen való értékesítést stb. Vagyis az értékesítéssel kapcsolatban sem a felszámoló intézkedése ellen lehet kifogást benyújtani, hanem az egyesbíró végzése ellen lehet fellebbezni. Tehát a Cstv. 51. § szerinti kifogásolás tipikus eseteiben a francia csődjogban nem a felszámoló intézkedése ellen kell kifogást benyújtani, hanem az egyesbíró végzése ellen kell fellebbezni.¹⁰² A német csődjog a francia csődjognál jóval nagyobb autonómiát biztosít a felszámolónak, de nem bizto-

sít a hitelezőknek kifogásolási jogot, hanem csak kártérítést perelhetik a felszámolót. A felszámoló vagy más hitelező által vitatott követelésekről nem a felszámolási eljárás keretében, hanem külön perben döntenek. A felszámoló a perköltségeket tömegkövetésként elszámolhatja, kivéve ha a felszámoló nem az adós, hanem a saját érdekében perel, például ha fellebbez a bíróságnak a felszámoló díjazását megállapító határozata ellen,¹⁰³ vagy a bíróságnak a felszámoló felmentéséről szóló határozata ellen.¹⁰⁴ Az angol csődjog szerint a hitelező vagy bármely sérelmet szenvedett személy a bírósághoz fordulhat a felszámoló intézkedésével vagy döntésével szemben,¹⁰⁵ ilyenkor a felszámoló alperesi pozícióban van, vagyis nem pusztán megtérítési joga van, hanem a perköltségek – a bíróság eltérő rendelkezése hiányában – az adóst terhelik.¹⁰⁶ Nem beszélve arról, hogy a felszámoló az angol jog szerint a bíróság tisztviselője (*officer of the court*), és – mint ilyen – iránymutatást (*direction*) kérhet a bíróságtól, vagyis a jogértelmezési bizonytalanságok tisztázására külön jogintézmény létezik, arra nem csak a hitelező felszámolóval szembeni fellépése alapján kerülhet sor.

A felszámoló jogállása az elméleti kérdésekre általában fogékonyabb német jogtudományban váltott ki jelentősebb vitát. Ugyan az uralkodó, a bírói gyakorlat által is elfogadott nézet szerint a felszámoló nem az adós törvényes képviselője, hanem idegen vagyont kezelője (*Verwalter fremden Vermögens*), illetve „magántisztviselője” (*Inhaber eines privaten Amtes*), aki a saját nevében jár el, de jognyilatkozatai a kezelt vagyont tulajdonosát (az adóst) jogosítják és kötelezik, vagyis saját nevében ugyan, de az általa kezelt vagyont tulajdonosának javára, illetve terhére jár el, a felszámoló eljárási költségei pedig tömegkövetésként a felszámolási vagyontól nyerne kielégítést, a felszámoló személyes felelőssége csak kártérítési perben érvényesíthető. Az angol csődjogban a felszámoló részben az adós nevében és képviselőként, részben a saját nevében jár el, azonban – főszabály szerint – a saját nevében való eljárás során (pl. megtámadási vagy *wrongful trading* alapján indított per kapcsán) felmerült költségeit is érvényesítheti a felszámolási vagyonttal szemben, felszámolási költségként, az alperesként felmerült költségei pedig egyértelműen a felszámolási vagyont

⁹⁹ InsO § 64 (3).

¹⁰⁰ InsO § 59 (2).

¹⁰¹ Insolvency Act 1986 s. 167 (3) *The exercise by the liquidator in a winding up by the court of the powers conferred by this section is subject to the control of the court, and any creditor or contributory may apply to the court with respect to any exercise or proposed exercise of any of those powers.*; s. 168 (5) *If any person is aggrieved by an act or decision of the liquidator, that person may apply to the court; and the court may confirm, reverse or modify the act or decision complained of, and make such order in the case as it thinks just.*

¹⁰² Insolvency Rules 1986, 7.39 [Award of costs against official receiver or responsible insolvency practitioner] *Without prejudice to any provision of the Act or Rules by virtue of which the official receiver is not in any event to be liable for costs and expenses, where the official receiver or a responsible insolvency practitioner is made a party to any proceedings on the application of another party to the proceedings, he shall not be personally liable for costs unless the court otherwise directs.*

⁹⁹ Sőt, a hitelezők mellett az adós és a felszámoló (*mandataire judiciaire*) is fellebbezhet az egyesbíró végzése ellen: Code de commerce, Art. L 624-3 I: *Le recours contre les décisions du juge commissaire prises en application de la présente section est ouvert au créancier, au débiteur ou au mandataire judiciaire.*

¹⁰⁰ Code de commerce, Arts. L 642-18-19.

¹⁰¹ Code de commerce, Art. L 642-19-1.

¹⁰² Hasonló az olasz csődjog szabályozása.

terhelik. A francia csődjogban a felszámoló főszabály szerint „felszámolói minőségben” jár el, ami gyakorlatilag az adós nevében való eljárást jelent, tehát bár formailag a jogvitákban soha sem a felszámolás alatt álló adós a felperes vagy az alperes, hanem X. Y. „mint Z társaság felszámolója”, gyakorlatilag a felszámolás alatt álló adós javára, illetve terhére jár el.

A bevezetésben vázolt problémára a megoldást a jogszabály-módosítás, vagyis az jelenthetné, ha Cstv. 57. § (2) bek. nem csak „a felszámolással kapcsolatos bírósági és hatósági eljárások során felmerült, a *gazdálkodó szervezetet* [=adóst] *terhelő* költségeket” minősítené felszámolási költségeknek, hanem mindazon eljárási költségeket, amelyek a felszámolónak a Cstv. szerinti, akár a saját nevében, akár az adós nevében és képviselőjében való eljárása során felmerülnek. Ha ez így lenne, akkor nem kellene a felszámoló olyan cselekményeihez is képviselői minőséget kapcsolni, amikor a felszámoló nem az adósi, hanem a kollektív hitelezői érdekeket érvényesíti (pl. megtámadási perben), vagy mint „független szerv” a csődtörvény szerinti kötelezettségeinek tesz eleget (pl. hitelezői követeléseket besorolja, az adósi vagyont értékesíti).

Ugyanakkor mind csődjogi, mind polgári jogi szempontból kérdéses, hogy indokolt-e az érdekképviselő és a képviselő szoros összekapcsolása, vagyis a felszámoló képviselői minősége valóban csak akkor tekinthető-e megalapozottnak, amikor a felszámoló az adós érdekeit érvényesíti. Kérdéses, hogy egyáltalán mennyiben van értelme a felszámolási eljárás esetében az adósi érdekek képviselőjéről beszélni. A felszámoló elsősorban nem az adós, hanem a hitelezői közösség érdekeinek (az „összhitelezői” érdekeknek) a képviselőjére köteles. Ezt fejezi ki a felszámolási eljárás törvényben meghatározott célja is: „A felszámolási eljárás olyan eljárás, amelynek célja, hogy a fizetése képtelen adós jogutód nélküli megszüntetése során a hitelezők e törvényben meghatározott módon kielégítést nyerjenek.”¹⁰⁷ Az adós érdekében való eljárásról csak annyiban beszélhetünk, hogy a hitelezői követelések kielégítése után esetleg fennmaradó felesleg az adós tulajdonosait illeti, ez azonban inkább egy elméleti lehetőség, a gyakorlatban már az is ritka, ha a felszámolási vagyontól a felszámolási költségek és a zálogjoggal biztosított hitelezők követelése maradéktalanul kielégíthetők. A felszámolónak tulajdonképpen még azokban az esetekben is a hitelezői közösség érdekeit szem előtt tartva kell eljárnia, amikor nem vitatott, hogy az adós törvényes képviselőjeként jár el, pl. szerződést köt a felszámolás alatt álló adós továbbműködésében. A Cstv. jelenlegi szabályozásából sem következik az, hogy a felszámoló csak akkor tekinthető az adós törvényes képviselőjének, ha az adós érdekeit érvényesíti. A Cstv. kifejezetten képviselői minőséggel ruházza fel a felszámolót olyan esetekben is, amikor egyértelműen nem

adósi, hanem összhitelezői érdekeket érvényesít (Cstv. 40., 33/A. és 63/A. §§). A bírói gyakorlat a hitelezői igények felszámoló általi vitatása [Cstv. 46. § (6) bek.] esetében is az adós képviselőjének tekinti a felszámolót, holott nyilvánvalóan a hitelezői közösség (a többi hitelező) érdekében áll, ha egy adott hitelezői igényt végül elutasít a bíróság a felszámoló vitatása alapján. Másrészt, a képviselőnek polgári jogi értelemben sem fogalmi eleme az, hogy a képviselő kizárólag a képviselt érdekében járhat el. Ahogy ügyleti képviselő esetében a meghatalmazás, úgy törvényes képviselő esetében a törvény is rendelkezhet úgy, hogy a képviselő nem csak a képviselt, hanem más, harmadik személyek (esetünkben a hitelezők összessége) érdekében is eljárhat, vagy egyenesen köteles eljárnia. Csak a képviselt és a képviselő közti érdekellentét esetében válik problematikusá a képviselő,¹⁰⁸ de ilyen esetekben a kúriai felfogás sem tekinti a felszámolót képviselőnek.

Összefoglalva: bár egy új csődtörvény megalkotása során felülvizsgálható, hogy indokolt-e a felszámolót az adóssal való érdekellentét esetén kívüli minden esetben az adós törvényes képviselőjének tekinteni, a Cstv. jelenlegi szabályozásával inkább az áll összhangban, ha a felszámoló a Cstv. 51. § alapján indult eljárásban is az adós törvényes képviselőjének minősül. Továbbá, még akkor is, ha a felszámoló a kifogás folytán indult eljárásban (vagy más esetekben) nem az adós képviselőjeként, hanem saját nevében járna el, akkor is indokolt lenne lehetővé tenni a felmerült költségeinek a felszámolási vagyont terhére való elszámolását, legalább megtérítési igényként, mindazon esetekben, amikor a Cstv. szerinti kötelezettségeit teljesíti, illetve e kötelezettségek teljesítésével kapcsolatos eljárását egyes hitelezők kifogásolják. Ugyanakkor indokolt lenne – angol mintára – mérlegelési jogot biztosítani a bíróságnak a költségviseléssel kapcsolatban, vagyis lehetővé tenni azt, hogy a bíróság a felszámolót a kifogás alapján indult eljárásban személyes költségviselésre kötelezze, ha a kifogásolt intézkedés vagy mulasztás súlyos, kirívó jogszabálysértést valósít meg. A külföldi jogrendszerek vizsgálata alapján is megállapítható, hogy a jogalkotónak vagy szűkítenie kell a felszámoló döntési jogkörét, sokkal szorosabb bírói kontrollt bevezetve, számos, ma a felszámoló által saját hatáskörben meghozott döntést bírói engedélyhez kötve, vagy – a felszámoló hatályos Cstv. szerinti, széles körű döntési jogkörének fenntartása esetén – biztosítania kell, hogy a felszámoló intézkedése, illetve mulasztása elleni kifogás alapján indult eljárásban a felszámoló a költségeit felszámolási költségként elszámolhassa az adósi vagyont terhére, a kirívóan súlyos jogszabálysértéseket leszámítva. ■

¹⁰⁷ Cstv. 1. § (3) bek.

¹⁰⁸ A régi Ptk. tiltotta, hogy a képviselő eljárjon, ha a szemben álló vagy ellenében érdekelt fél ő maga vagy olyan személy, akit ugyancsak ő képvisel, az új Ptk a képviselői nyilatkozat megtámadását teszi lehetővé ilyen esetben: Ptk. 6:13. §